GREGORII NYSENI LIBER DE VIRGINITATE,

A Petro Galeſinio conuerſus.

ROMAE, M. D. LXII.
Apud Paulum Manutium, Aldi F.

BEATISSIMO PATRI PIO IIII. PONTIFICI MAXIMO,

PETRVS GALESINIVS

S. D.

COGITANTI mihi, Pater Beatissime, quàm difficilis, & lubrica sit in omnibus disciplinis tota hæc interpretandi ratio; maxime omnium periculosa in Theologia uideri solet. Cum enim diuina animo potius, quàm uerbis cóplectamur; & patres, qui ea scripsere, non uerborum delectum, sed admirabilem quandam rerum, quæ a sensu nostro remotæ sunt, cognitionem e sempiternis illis mentibus hauserint, in ea profecto diuina facultate non uerba ipsa tam spectantur, quàm singularis illa scriptoris etiam mens diligenter sane attenditur. Quare etsi difficillima huiusce rei ratio, & pudor aliquis meus deterrere me potuit, ne id oneris susciperem, quod ego uirium mearũ tenuitate sustinere uix possem: tamen et diuina ista tua uoluntas, quæ mirum in modum excitata est ad propagandam religionem, & temporum condicio fecit, ut studium atque operam in eo ponerem, quod quanquá mihi difficile atque arduum uidebatur, tamen, cum sæpe fieri soleat, ut in quod satis nostra sponte ferimur, id uel exiguo freti auxilio consequamur; non mediocrem mihi spem, ut hoc ipsum assequerer, afferebat admirabilis quædam mea ad bonum publicum propensio. Etenim in tanta aduersariorum improbitate, qui obstinate operam dant, ut multis in locis religionis nostræ ornamenta iaceant, & hæresum suarum sica in Imperii catholici lateribus uersetur, non mediocriter rebus nostris ille opem ferre uidetur, qui in hoc interpretandi studio diligenter & pie integreque uersatur: quandoquidem si uere iudicare uolumus, ita illi opinionũ suarum commentis res nostras labefactare conati sunt, ut uerendum esset, ne hæresum suarum pestis sensim serpens latius manaret, nisi nos Deus respexisset, qui exulceratis iam rebus, grauissimisque temporibus, ac pæne in ruinis labentis Reip. te Pontificem dedit, & Pium Pontificem: de quo communis est omnium consensus, fore te eum, qui, sedatis hostium motibus, in id toto animo incumbas, ut, quæcunque dilapsa fluxerunt, ea uinciantur singulari prudentia tua: ueraque Dei religio semel Apostolorũ prædicationibus propagata, iterũ te Pontifice disseminetur in omnes gentes; atque Aethiopes,

Iacobitæ, Armeni, Maronitæ, Georgiani, & reliquæ gentes, quæ a purissima, castissimaque religione dissident, adhæreant Ecclesiæ Romanæ. Nam si bene sapienterque, Pie Pontifex, actiones tuas attendimus, firmissima duo Christianæ Reip. fundamenta per te constituta sunt, quorum unum primum & summum in Concilio positum est; alterum in eo, quod, sublatis hæreticorum interpretationibus, ueterum patrum scripta, quæ uel iniuria temporum, uel hostium perfidia in tenebris iacuerunt, beneficio tuo diuulgabuntur. Quorsum hæc duo, nisi ad illud, quod tibi perscripsisti, saluberrimum decretum? ne quid detrimenti accipiat Resp. Christiana. Certe si quis uel ab ipsis nascentis Ecclesiæ principiis secum animo cogitet, quæ ad hominum male de fide sentientium motus reprimendos inuenta fuerint remedia; inueniet profecto hæc duo abs te iis temporibus adhibita, maxime salutaria extitisse. Nolo hic commemorare sacrosanctos illos ueterum patrum, Niceæ, Constantinopoli, Ephesi, Chalcedoneque cõuentus habitos. constans enim iam est, omnique sæculorum antiquitate consignata in hominum Christianorum animis inueterauit opinio, illos, qui conatus tum adhibuerunt, ut ueterem illam Ecclesiæ pulchritudinem suis quibusdam commentis, atque opinationibus deturparent; omnes eos, nempe Arrios, Macedonios, Apollinares, Aetios, Nestorios, ceterosque imperij Christiani belluones frequentissimis illorũ patrũ Cõcilijs esse sublatos, et ita sublatos, ut quæ eorũ uestigia tum fixa putabantur ad sempiternã omnium memoriã, nulla uel leuiter pressa ad hodiernũ diem remaneant. Sed profecto quo tempore patribus, quos ueritas Reip. Christianæ testes sempiternos peperit, iis abundauit Ecclesia Dei; tutissimum quidem fuit hoc eius præsidium: nam ut omittam Iudæos, Philosophos, idolorum cultores, ceterosque nomini populoque Christiano acerbissimos hostes, tanta præsertim singulis Ecclesiæ ætatibus fuit hæreticorum hominum peruersitas, ut seminarium præstantissimæ nostræ fidei diuinitus datũ falsa, scelerataque doctrina quasi obrui posse existimarint. Quoniam igitur, si rem altius repetere uolumus, afflictissimo quoque Reip. tempore Deus oportune sanctissimos uiros, & eos innumerabiles excitauit, qui uirtutum ornamentis præditi, & doctrinarum præsidiis, quasi diuinis telis instructi fortissime, constantissimeque pro rebus nostris dimicarunt, uicta aduersariorum audacia, defensa non solum est Euangelica doctrina, sed ita etiã munita, ut neque conuelli, neque labefactari queat. Non defuerunt enim nascente iam Ecclesia optimi illi & sapientissimi uiri, Polycarpus, Ireneus, Papias, Ignatius, Dionysius Areopagita,

pagita,

pagita, Quadratus Atheniensis, omnes Apostolorum discipuli, a quibus Cerinthus, Nicolaus, atque huiusmodi monstra nimirũ debilitata, fractaq; conciderunt. Deinde Iustinus, Tertullianus, Antiochenus Theophilus, Victor Romanus, Hippolytus, et Xystus Martyres, Clemens Alexandrinus nefarios Basilidis, Marcionis, Carpocratis, Menandri conatus facile repulerunt. Paulo post in tertia iam Ecclesiæ ætate, quam Martyrum messem appellant, cum tantæ calamitates populo Christiano essent allatæ, ut nonnulli Principes, referentibus aduersariis nostris, contra illũ publicas proscriptionis tabulas proposuerint, nullumque in eum uel impietatis, uel crudelitatis genus prætermiserint; fuerunt tamen tum nostri ex Vrbe Pontianus, Vrbanus, Anthemius, Cornelius, Stephanus, Romani Pontifices, ex Africa Cyprianus, Pontius, e Græcia Dionysius Alexandrinus, Gregorius Neocæsariensis Thaumaturgus, ceterique multi, qui doctrina et uitæ integritate præstantes, fideique & constantiæ pleni neque teterrimos tormentorum cruciatus, neque plurimorum iniurias atque offensiones timuerunt; sed acerrimi ipsi nostræ religionis duces, neglectis naturæ uinculis, ita fortiter se gesserunt, ut nisi sibi pro fide ac religione omnino aut decernendum aut decertandum statuissent, Ecclesiã, quam iam habemus, nullam fortasse teneremus. Post hos Martyres quarto Reip. Christianæ sæculo maximi patres & eruditissimi uiri successerunt, Reip. nostræ robora, Basilius, Athanasius, Gregorij duo, Nazianzenus, & Nysenus, Proclus Constantinopolitanus, Theophilus Alexandrinus, Epiphanius, Cyrillus, Nectarius, Chrysostomus, Ioannes Damascenus: ex latinis uero hominibus Hylarius, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Vigilius Tridentinus, Maximus Taurinensis, & reliqui cum sanctissimi, tum doctissimi innumerabiles patres, qui perditis Arrij Macedonij, Nestorij, ceterorumque huiusmodi nebulonum conatibus obstitere. Si igitur temporum memoriam singulis Ecclesiæ ætatibus replicemus, tot tantorumque patrũ firmissimo præsidio ita munitã reperiemus Ecclesiam Dei, ut cum illa, quibus opinionũ quasi tempestatibus, fluctibusq; olim agitata est, iisdem hoc tempore uehementer perturbetur; ad hos certe motus sedandos illi ipsi sanctissimi patres uel satis esse possent, qui & uitæ, morumque grauitate, & doctrinarum præsidijs id olim maxime egerunt, ut idolorum cultui nefariisque de fide opinionibus aditũ intercluderent, præclarissimumque posteris monumentũ traderent abscindendæ de Rep. falsæ religionis. Quare in tanta eorum paucitate, qui his temporibus uel uitæ sanctitate, uel doctri

narum

narum cognitione, sese illis opponant, qui impudentissimis mendacijs ueritatem Euangelicam inquinare student, quid ad Reip. Christianæ tranquillitatem aptius esse potest? quid ad sedis Rom. gubernacula accõmodatius, quàm ut præclara illa & religionis, & uirtutum omnium, quæ in ueteribus patribus florent, seminaria hoc tempore diuulgata in oculis omniũ ponantur? Soleo sæpe, summe Pontifex, actiones tuas mente cogitare. diuinæ quidem omnes sunt, & magnis theatris propositæ: nulla tamẽ clarior, nulla illustrior, nulla denique commendatior sempiternæ hominum memoriæ, quàm id, in quo uehementer elaboras, ut amissam Christianam Remp. recuperes, afflictam restituas: ad quam rem perficiendam non parũ hoc interesse putant sapiẽtissimi & grauissimi uiri, quòd beneficio tuo sanctissimis patribus in uulgus editis, poterunt nostri & obsignatis tabulis, & locupletissimis testibus cum ijs agere, qui Ecclesiæ segetem uenenis inficere conantur. O præclarum profectò, & diuinum hoc beneficium tuum. quàm late enim patet, quàm ad multos pertinet. est Reip. Christianæ utile, est Vrbi honestum, est ijs, qui aliquid scripserunt, gratum; est illis, qui uiuunt, commodum, & salutare; est denique tibi gloriosum. primum enim hoc tuo facto eos Ecclesiæ patres restituis, quos & græcos & latinos olim illa sibi cõciliauerat ueritatis patronos: deinde est ualde decorum, ut in qua Vrbe primum ab Apostolorum principibus Petro & Paulo seminata Dei religio in omnes gentes manauit, ex eadem in lucẽ exeant patres ij, a quibus & pro religione, & pro fide suscepta est omnis dimicatio. Postea si eos, qui litteris aliquid mandarunt, attendimus: aut illi gloriæ suæ, aut posterorũ utilitati seruierunt. quàm gratũ igitur eis futurum est, ut cum sua monumenta situ obducta adhuc latuerint, a temporum iniuria, uel hominũ obliuione uindicentur. Tum postremo quàm multum ad summã omnium hominũ, qui uiuunt, utilitatem, dignitatem, salutemque conducet, ea in lucem emitti, quæ pro uera Dei religione ueterum patrum diligentia procurata & constituta sunt. Horum enim omnium cognitione cum nefaria aduersariorum doctrina explodatur; tum incredibilis quædam et uera utilitas cum salute coniuncta pariatur necesse est. Nam si ex sapientum fortiumque uirorum rebus gestis bene uiuendi exempla sumimus, id certe sanctorum patrum scriptis legendis multo melius nos sane consequimur, cum ueræ illæ uirtutes sint habendæ, quæ cum fide, sine qua Deo gratum nihil esse potest, coniunctæ a nobis percipiuntur. Hæc igitur omnia cum ita se habeant: quæ res esse potest, Pie Pontifex, ad nominis tui commendationem præstantior,

quàm

quàm ab omni hominum genere te amari fama meritorum? quæ gloria maior, quæ firmior sempiternis sæculorum ætatibus, quàm disciplinas restituere? studia patrum, quæ iacebant, erigere? & quæ obsita in tenebris erant, in lucem edere? ea enim, quæ ex armis gloria est, odiosa esse solet, & periculosa. Quare nihil cunctandum, nihil supersedendum, neque sumptibus uel maximis parcendum, ut ista tua pia & benefica uoluntate, quæ in propaganda religione tota posita est, ea patrum antiquorum monumenta reparentur, quæ hominum negligentia, ne dicam scelere, amissa sunt. Ego certe quoniam hoc tuum beneficium, Sanctissime Pater, aliqua ex parte ad me item pertinere intelligo, dabo quidem operam omni tempore, ut, quantum in me est, grata illud memoria prosequar. nunc uero cum mihi data sit occasio testificandæ huius uoluntatis meæ, nolui pro eo sane ac debui eam omnino prætermittere. nā amplissimi quattuor Cardinales, quibus hoc abs te mandatum est, ut ueteres illos in primis de pura Dei religione sanctorū patrum libros edendos curent, tanquā ij, qui e Rep. nunquam deijciant oculos, cum ei optime consultum putarint, ut quos olim habuerit oppugnata semper ab hæreticis uirginitas cum græcos tum latinos patres sui defensores, ij hoc tempore in uulgus prodirent; Gregorij Nyseni libellum uere aureum, qui de uirginitate est, mihi dari iusserunt, quem latine redderé. Næ ego, utpote cum ingenij mei non audax existimator sim, dubitaui suscipere tantam rem, quantam facultate consequi difficile putabam, tamen, ut dixi, me studium tuum, quo mirifico teneris non solum conseruandæ, sed etiam propagandæ religionis, & temporū ratio fecit, ut rem ipsam aggrederer; diligentiaque et assiduitate perfeci, quod ingenio uix assequi putabā. Itaque Nysenus Gregorius de uirginitate a me cōuersus iam in Sanctitatis tuæ nomine apparet. quod ut facerem, multa me quidem cōmouerunt: primū beneficii tui magnitudo; æquum enim erat, ut quod tuis maximis sumptibus fit, id tuæ solum benignitati acceptum referretur: omnique scriptorum genere commendaretur hominum memoriæ, ut omnibus sæculorū ætatibus intelligant homines, Pio IIII. Pontifice & græcorum monumenta restituta, ac latinis litteris illustrata; & latinorū, tenebris offusa, in lucem edita: quo exemplo excitati reliqui, qui postea succedent Pontifices, ad id maxime se conferant. quod Reip. utile sit ac salutare. deinde cum de Virginitate agatur, in cuius laudibus perpetuus est catholicæ Ecclesiæ cursus, consentaneū quidem erat, ut in eius nomine diuulgaretur, qui ad ipsius Ecclesiæ gubernacula sedet. tum ad hoc me impulit Nysenus ipse Gregorius,

qui

qui auctor est non contemnendus, sed Basilio quidem fratre dignus: nam cum diligentissimus est rerũ diuinarum perscrutator, tum certe omniũ scientiarum disciplinis maxime instructus: idque in hoc libello apparet, in quo sæpe per amplissimum illum rhetorum campum ita euagatur, ut grauitate, pondereque scientiarum refertissimus, cum de Virginitate disputet, qua una uirtute reliquæ omnes continentur, Euangelicæ quoque disciplinæ maiestatem complectatur, propositaque sola uirginali laude, illam plane etiam philosophorum seueritatẽ attingat, ut non solum una cum Stoicis de honesto disserat, uerum etiam cum reliquis honestis philosophorum disciplinis, patrocinium earum suscipiat actionũ in quibus uirtutis splendor est maximus. Quæ omnia cum ita sint, illud abs te Pater Beatissime peto atque obsecro, ut etsi græci sermonis eam, quæ in Nysseno *elucet, dignitatẽ hac mea interpretatione minus assecutus sum, libenti tamẽ animo accipias, ut Sanctitatis tuæ nomine ego maiora posthac præstare possim. etenim in hoc libello uertendo etsi nullum fortasse secutus uideor orationis florem, studui tamen diligenter, ut uirginitatis, cuius acerrimum se* Nyssenus *grauitate quadam uerborum græcorum defensorem ostendit, formam ego & quasi faciem ita latine exprimerem, ut aliquos illa etiam latinis hominibus amores excitaret sui. Deus opt. Max. te diu incolumem conseruet, ut quæ pie sancteque inchoasti ad constituendum Ecclesiæ statum, ea ita perficias, ut illi primum gloriæ, deinde Ecclesiæ utilitati, tum tibi dignitati sint perpetuo futura.*

Ex Hieronymo.

Gregorius Nyssenus Episcopus, frater Basilii Cæsariensis, ante paucos annos mihi & Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros, qui & multa alia scripsisse, & scribere dicitur.

SANCTI GREGORII, EPISCOPI NYSENI,

PRAEFATIO DE VIRGINITATE.

ORATIO hæc omnis eò ſpectat, ut, qui eius uim aſſequũtur, iis profecto uitæ honeſtæ, & quæ uirtuti maxime cõueniat, allatura ſit cupiditatem. permultæ enim cũ ſint, ut diuini Apoſtoli uerbo utar, diſtractiones, quæ communi hominum uitæ impendent: neceſſario hæc quidem oratio, quaſi quoſdam ſanctioris diſciplinæ aditus, atque fores uirginalis uitæ, rationes conſtituit: tanquam neque iis, qui in hac uitæ uulgaris ſocietate occupati ſunt, facile ſit otioſo animo ſe diuinioris uitæ inſtitutis tradere; & illis, qui ab omni turbulentæ uitæ conſuetudine ſe remouerunt, ualde promptum ſit, ac facile, in grauioribus rerum diuinarum ſtudiis ſine ulla interpellatione, ac libere uerſari. Et quoniam aliquo modo conſilium per ſe non multam ad perſuadendum uim habet; neque qui ad res aliquas utiles, & ſalutares adhortatur, facile quempiam ſimplici uerborum ratione flectit, niſi illud unum ante grauiter, & ample exornauerit, ad quod auditorem ipſum impellere ſtudet: propterea oratio hæc, quæ conſilio concluditur, & terminatur, a uirginitatis laudibus exorſa eſt. Quæ autẽ cuique rei laus attribuitur, ea quia rerum inter ſe pugnantium appoſitione, quaſi contentione quadam, illuſtrior fit: non ſine cauſa a nobis moleſtiarum, ac difficultatum, quibus humana uita afficitur, mentio

facta est. Deinde explicatio quædam, & illa quidem breuis est introducta uitæ illius, quæ philosophiæ consentanea est: illudq; sane conclusum est, non posse eam uitæ rationem quenquam assequi, qui in humanis negotiis omnino uersatur. Sed cum eorum, qui rerum humanarum curam abiecerunt, corporis cupiditas debilitata sit, & quasi languescat appetitio: illud item ordine quæsitum est, quæ a nobis res sit uere appetenda: cuius rei gratia ab eo, qui naturæ nostræ effector est, ipsam appetitionis uim naturamq; nos accepimus. Qua quidem re, quoad fieri potuit, plane explicata, neque etiam præpostere uisum est, rationem quandam, atque uiam indagare, qua hoc sane bonum assequeremur. Vera igitur, & solida uirginitas cum nullis peccatorum sordibus obsolescat, ea ad hanc ipsam indagationem inuenta est ualde accommodata. Quamobrem quæcunque hac oratione exposita sunt, etsi aliò spectare uidentur, omnia tamen ad hanc uirginalem laudem plane referuntur. singula enim huius uitæ præcepta atque instituta, quæ diligenter sunt, & accurate exculta ab iis, qui sanctæ uitæ huius participes sunt, nimiam uerborum copiam effugiens, hæc percurrit oratio: ac generatim per communia præcepta adhortatione producta, res singulas ita quodam modo comprehendit, ut neque res ullas necessarias prætereat, neque extra modum uagetur. Cum autem in more, atque hominum consuetudine illud positum sit, ut omnes iis potissimum sese studiis dent, quorum laude uiros illustres extitisse uiderint: necessario qui cælibatus gloria floruerunt, eos pie commemorauimus. Et quoniam neque rebus narrandis exempla ad uirtutis perfectionem tantum quidem momenti

menti habent, quantum certe habet tum uox ipſa, tum maxime exempla, quæ res ſalutares gignunt: idcirco iure, & merito, hac prope extrema oratione, religioſiſsimi Epiſcopi, & patris noſtri meminimus: quaſi unus omnium maxime poſsit hæc ipſa, quæ quærimus, docere. mentio autem eius non nominatim facta eſt, ſed ex quibusdam ſignis oratio ipſa oſtendit eum eſſe, quem nos ſignificamus: ut ne, qui poſtea in hoc ſermone uerſantur, id conſilium iis uideatur inutile, ſi, qui in hanc uiuendi uiam ingrediuntur, ſe ad iuuenes conferre iuberentur. at uero hoc ſolum hi intuendo, nempe qualem eſſe deceat huius uitæ moderatorem, deligant eos ſibi duces, qui munere, ac benignitate Dei inſtituti ſunt, ut honeſtæ uitæ huius rationibus præſint. ita enim aut inuenient id, quod quærunt: aut, quale hoc eſſe debeat, non ignorabunt.

Sententiarum uero ratio, atque ordo hic eſt.

SANCTI

SANCTI GREGORII, EPISCOPI NYSENI, DE VERA ET INCORRVPTA VIRGINITATE.

Omni laude præstantior Virginitas. I.

PERMVLTIS olim uirginitas dicendi fuit argumentum, idque ad ostentationem, cum innumerabiles iis, qui honoris appetentiores essent, occasiones afferret, non solum ut dicendo magnifice se iactarent, sed ut etiam donis, quæ huic perfecto uirginitatis officio insunt, ample gloriarentur. Ego uero omnibus, a quibus honestas cum castitate copulata pluris æstimatur, quàm reliquæ res omnes, quæ uirtute præstant, iis graue quidem hoc studium, & honestum esse, neque ipse negauerim. atque, ut ii, qui in certaminibus uictores præconio laudum exornant: sic ego tam excellens hoc, atque admirabile bonum, quantum in me erit, prædicare nunquam desinam: propriamq; uirginalem laudem, ac maxime omnium accommodatam, recte agentibus naturaliter inesse dixerim, atque ex ipso magis nomine cognosci, quod cum ipsa re simul enunciatur. etenim qui nuptiis se continet, eum castum, & incorruptum didicit appellare hominum consuetudo. magni igitur huius, ac diuini muneris uel ex eo solo ostenditur excellentia, quòd, cum multa sint, & illa quidem magna, quæ in perfecto uirtutis officio elucent, hæc tamen una uirtus ex omnibus incor-

incorruptionis nomine, ac laude ornata eſt. Quicunque uero longius orationem digreſſionibus huius rei latius explicant laudes, quaſi ex hoc aliquid admirabili huic uirginali ſtudio ſint additur, hi profecto mihi ſe ipſos ignorare uidentur, cum ſuæ ſententiæ magnopere ipſi repugnent. quibus enim encomiis ſe rei magnitudinē amplificare arbitrantur, , iiſdem ſuſpectam faciunt laudem. nam quæ natura excellunt, admirationem ſecum afferunt, neque orationum patrocinio indigent: qualia ſunt cælum, ſol, ceteraq; id generis, quæ in omni cælo, & terra aliquid admirabile habent. humilioribus autem ſtudiis oratio pro fundamēto propoſita aliquam magnitudinis opinionem laudum artificio adiungit. Ergo quæ laus uirginitatis eſt ? ut ſcilicet ſtatuat quis uirtutem ipſam omni eſſe laude præſtantiorem : atque ex ipſo potius uitæ genere, quàm ex aliqua oratione, caſtitatem ſuſpiciat, atque admiretur . nam qui in hoc uirginitatis laudandæ argumento gloriæ cupiditate adductus uerſatur; non ab eo plane diſſimilis eſt, qui aliquam ſudoris ſui ſtillam, quam is magni faciat, immenſo mari putet fore additamentum; ſi modo hominum ſermone crediderit tātum munus poſſe illuſtrari, atque ornari. aut enim is ſuarum uirium ignarus eſt, aut id, quod laudat, non intelligit.

Diuinæ, & incorporeæ naturæ proprium, & perfectum uirginatis officium. II.

INTELLIGENTIA nō parua egemus, ut cognitionē capere poſſimus huius excellentis gratiæ, quæ cum incorrupto patre comprehenditur. Res admirabilis eſt, atque inuſitata, ut uirgi-

uirginitas in patre inueniatur, qui & filium habet, & filium absque affectu genuit. Cum unigenito autem Deo, qui omnis pudicitiæ, & incorruptæ uirginitatis au ctor est, simul cognoscitur, cum in eius pudica, atque incorrupta generatione pariter eluxerit. Rursusq; mirum æque est filium in uirginitate comprehẽdi. Eadem ratione in spiritu puro, atque incorrupto spectatur. Cum enim purum nominas, atque incorruptum, uirginitatem alio nomine significas: quæ in uniuersa deni que cælesti natura simul uersatur; quia cũ ab affectibus uacua sit, sublimibus illis potestatibus inhæret. Neque uero, etsi a nullis rebus diuinis seiuncta est uirginitas, contrariis tamen est rebus adiuncta. cuncta enim, quæ & natura, & consilio ad uirtutem propẽsa sunt, omnis incorruptæ uirginitatis, pudicitiæq; splendore decoran tur: quæ uero in contrariam uirtutis partem procliuia feruntur, castitatis lapsu ea talia & sunt, & nominantur. quamobrem quæ tanta erit dicendi facultas, & co pia, quæ tam magni muneris dignitatem laudibus æqua re possit? quoue pacto non pertimescendum, ut ne studio laudum quis dignitatis amplitudinem lædat, si minorem iis, qui audiunt, quàm ipsi antea conceperant, opinionem is laudando afferat? præclare agitur, si quæ in alicuius rei laudibus uersantur orationes, in hac præ tereantur: quasi difficile sit orationis uim, & copiam comparare, quæ grauissimo huic argumento respondeat: quemadmodum contra illud facile est, diuinum hoc munus perpetua memoria colere, atque id bonum in ore semper habere, quod incorporeæ, diuinæq; naturæ proprium quidem ac præcipuum est, Dei tamen benignitate iis etiam, qui e carne, & sanguine effecti

huius

huius uitæ uſura fruuntur, datum, & tributum eſt, ut uirginitas quaſi manum munditiæ participē porrigens, hominum naturā uitioſa affectione abiectam rurſus erigat, & ad cæleſtium contemplationem perducat. ob eam enim cauſam mihi dominus noſter Ieſus Chriſtus, a quo ueluti fonte quodam omnis caſtimonia manat, non nuptiarum uia quæſita, in hanc uitam ingreſſus uidetur; ut ex eo modo, quo carnem humanam aſſumpſit, admirabile hoc, & magnum plane myſterium patefieret: quoniam, quæ Dei aduentum demonſtraret, ſola caſtitas idonea eſt: quam aliter perfecte omnino præſtare nemo poteſt, niſi qui ab omni carnis affectu ſe etiam atque etiam totum auerterit. quod enim in Mariæ uirginis inuiolatæ corpore effectū eſt perfecta Chriſti diuinitate, quæ in ipſa uirgine eluxerat, hoc ipſum in omni animo contingit, qui ſit caſtitate ornatus, rationemq; ducem in uirginali uita ſequatur. quoniam non amplius, ut corporis humani formam habitumq; induat, uenturus eſt Dominus, (non enim etiam nouimus, inquit, ſecundum carnem Chriſtum) ſed in ſpiritu ueniet, & patrem ſecum ducet, ut quodam loco teſtatur euangelium. Quoniam igitur tanta uis uirginitatis eſt, ut & in cælis apud ſpirituum patrem maneat, & cum cæleſtibus illis mentibus una exultet, & ſalutem humanam attingat; cumque Deum ipſum ſua ui ad humanæ uitæ communionem ducat, hominemq; rurſus ad cæleſtium rerum cupiditatem excitet; atque adeo hominum cum Deo familiaritatis uinculum quoddam hæc cum ſit; & ea, quæ uiciſſim natura ualde diſtant, ipſa concilians in conſenſum, concordiamq; redigat: quæ dicendi uis inueniri poſſet, quæ mirabilis huius

rei

rei magnitudinem aſſequatur? Sed quia abſurdum plane eſt, mutarum rerum, & earum, quæ ſenſu carent, ſimilem ſe eſſe uideri; e duobusq; alterum eſt, ut aut quis uirginales laudes non agnouiſſe uideatur, aut ad harum cognitionem non commotum ſe, neque affectum oſtenderit: nos hoc ipſo de genere toto pauca quædam commemorare propoſuimus: quoniam illius, qui nobis præcepit, imperio omnibus in rebus parendum erat. Neque uero magnificam uerborum oſtentationẽ quis a nobis requirat: quandoquidem etiam ſi nos expeteremus, hoc fortaſſe nobis, id orationis genus negligentibus, præſtare non liceret. ſin autem facultas nobis huius oſtentationis, quæ generatim minus expedit, ineſſet: in concionum genere eam approbari, hoc nos antiquius habuimus. nam qui ratione præditus eſt, illud ei potiſſimum quærendum eſſe arbitror, non quibus rebus maximam præter ceteros admirationem ſui excitauerit, ſed quibus cum ſibi, tum ceteris adiumentum ſit allaturus.

Commemoratio difficultatum, ac moleſtiarum, quæ e nuptiis exiſtunt: qua in re demonſtratur item is, qui orationem hanc conſcripſit, cælebs non fuiſſe. III.

VTINAM aliquo modo fieri poſſet, ut ex hoc ſtudio mihi quoque aliquid amplius contingeret, quo propenſiore animi uoluntate ego in hoc ſtudii genere laborem poſuiſſem: quoniam ſi ea ſpe ducerer, ut, quemadmodum litteris proditum eſt, frugum, quæ ex aratione, tritura ue perci-

piuntur, partem ego quoque aliquam ferrem; accurate sane in hac oratione elaborassem. nunc uero mihi uirginaliũ laudum cognitio quodam modo inanis est, ac minime fructuosa: quales solent esse terræ fruges, boui, qui ore frænis impedito ad aream conuertitur: id quod accidit item ei, qui aquam sitit e præruptis saxis defluentem, neque eam capere potest. præclare quidem cum iis agitur, quibus integrum, & liberum est meliora deligere: quiq; cum communi se uitæ dederint, quasi uallo aliquo circumsepti non tenentur: quemadmodum nos, qui ueluti quodam terrarum hiatu prohibemur, quo minus ad hãc uirginalem gloriam accedamus, quam attingere illis amplius non licet, qui in humanæ uitæ curriculo uestigiũ semel impresserint. quare nos alienarum laudum spectatores, beatæq; aliorum uitæ testes, licet magnum aliquid, & præclarum de uirginitate cogitemus; tamen idem nobis contingit, quod conditoribus, administrisq; conuiuii usu uenire solet, qui conquisitissimis cibis ad aliorum uoluptatem diuitum mensas condiunt; ipsi uero earum rerum, quæ apparatæ sunt, nullam omnino partem habent. quàm beati essemus, nisi res ita se haberet: neque nos præpostero consilio, seroq; malum cognosceremus. certe huiusce laudis hi æmulationem re uera profitentur, ac plus sane, quàm cupiunt, & optant, illi quidem agunt, quibus ad bona hæc perfruenda nõ est obstructus aditus. nos uero iam in ea porro conditione sumus, in qua ii, qui diuitiarum, atque opum amplitudine suam cum ipsi contemplentur paupertatem, maiores ex rerum suarum statu sibi struunt solicitudines, uehementiusq; torquentur. ita nos quo magis uir-

ginitatis

ginitatis diuitias cognoſcimus, eo grauius, rebus melioribus indagatis, aliud uitæ genus lugemus; cum animaduertamus quibus, quãtis ue bonis careat, neque iis ſolum, quæ illos manent, qui honeſte, caſteq́; uixerunt, ſed illis etiam, quæ huius uitæ propria ſunt. ſiquis enim diligenter exquirere uelit, quæ ſit huius a uirginali uita diſſimilitudo: tantam profecto inueniet, quanta ferme eſt terrenarum rerum a cæleſtibus: huiusq́; orationis ueritatem cognitam, exploratamq́; ii habere poſſunt, qui res ipſas ratione, animoq́; luſtrauerint. Vnde igitur quis initium faciendo, acerbam hanc uitam tragice ſatis deploraret? aut quo modo hæc communia uitæ incommoda ob oculos poneret, cum ex uſu ſatis hæc ipſa omnes intelligant? Ac neſcio quo modo natura effecit, ut hæc ipſa ignota ſint iis, qui ea perſpiciunt, cum homines, in quibus hæ res inſunt, ultro ignorent. Sed lubet ne ut a rebus iucundiſſimis exordiamur? Igitur rerum omnium, quas in nuptiis homines expetunt, caput illud eſt, ut conuictum, uitæq́; ſocietatem iucundiſſimam aſſequantur. atque hæc quidem ita ſe habeãt: nuptiæq́; omni ex parte quambeatiſſimæ deſcribantur. Generis nobilitas, diuitiarum ſatis, apta utriuſque ætas, pulchritudinis flos ipſe, illecebræ multæ, & blandi amores: quaſiq́; in utriuſque mente hoc uerſetur, ſe ceteris præſtare: dulcis illa contentio, cũ alter alterum in amore ſtudet uincere. accedant ad hæc gloria, opes, potentia, ſplendor, & omne denique, quod addi lubet. attamẽ tu uelim uideas ægrirudinem quandam, quæ ſenſim hominem conficit, unaq́; neceſſario iis rebus ineſt, quæ in bonis numeratæ ſunt. præterco inuidiam, quæ concitari in eos ſolet, qui gloriæ

aſſecuti ſunt ſplendorem: neque commemoro, quàm facile hominum inſidiis illud expoſitum ſit, cum quis in uita rebus ſecundis uti uidetur; quàm ue paratus ſit omnis, cui bonorum æquatio non contingit, naturale quoddam odium habere in eum, qui plus adeptus eſt: atque propterea iis, qui optima animi conſtitutione eſſe uidentur, propter ſuſpicionem quandam moleſtiarum plus uita hæc, quàm uoluptatum affert. Miſſa hæc facio, quaſi contra eos omnis langueſcat inuidia. At nõ facile inuenire quempiam licet, in quo hæc duo ſimul conuenerint, ut ſecundioribus, quàm multi, rebus utatur, & inuidiam declinet. ſed tamen faciamus eſſe, ut ab his omnibus, ſi uidetur, uacua ſit, & libera hominum uita: uideamusq́; an fieri poſſit, ut qui hoc ſecundo rerum curſu utuntur, tranquillo, rectoq́; animi ſtatu ſint. Quid igitur erit, inquies, quod moleſtiam afferat, niſi florentiſſimos homines attigerit inuidia? Hoc ipſum dixerim, cum illorum uita omnibus circumfluit bonis, quod eſt doloris incitamentum. nam quàm diu homo res mortalis eſt, & caduca; ſepulcraq́; eorum, a quibus ortus eſt, intuetur; ſi paululum modo rationis eſt particeps, in dolore eſt, qui cum hac uita coniunctus ſeparari, & auelli non poteſt. nam aſſidua, quotidianaq́; mortis expectatio non ullis certis, neque definitis ſignis cognita, ſed propter incertos caſus ſemper, ut in tabis morbo, perterrefaciens, hanc uitæ iucunditatem perpetuo turbat, atque rerum, quæ ſperantur, metu lætitias omnes peruertit. ſi enim fieri poſſet, ut ante periculum rerum, quas poſtea quis eſt expertus, diſceret; aut aliqua alia coniectura is, qui in hac uita uerſatur, res perſpicere poſſet: quantus profecto fieret illorum

illorum concursus, qui ad uirginitatem a nuptiis confugerent? quãta cautio, prouisioq; animi adhiberetur, ut inexplicabilibus iis laqueis nunquam se irretissent, quorum difficiles nodos non potest alius accurate cognoscere, nisi qui retibus ipsis illaqueatus tenetur? Cerneres enim, si hoc tamen sine periculo liceret, multam rerum inter se dissimilium perturbationem, risum luctu admistum, mærorem cum lætitia confusum, semperq; iis, qui nati sunt, propter spes, quas sibi proponunt, mortem impendere, ac singula, quæ in uoluptate posita sunt, mortem attingere. Sponsus honestam faciem, & amabilem cum cernit, continuo eum metus inuadit, ne a se disiungatur: cum suauissimam uocẽ auribus percipiet, ei in mentem statim ueniet, a se nunquam amplius auditum iri: formoso, & liberali aspectu cum delectatus est, tum luctus expectationem horret: ac denique quæ adolescentes in pretio, & in honore habent, quæ ue insani expetunt, si ea intuebitur, uerbi causa, oculum palpebrarum uenustate insignem, supercilium oculo decore circumfusum, genas forma, & lepore eleganti affluentes, labrum naturali rubore suffusum, comam auro intextam, capitis uerticem uariis coloribus, gemmisq; refulgentem, & omnem illum denique uenustatis splendorem, qui ad tempus manet: tum omnino, uel si paulum rationis in eo sit, illud simul mente intuetur, omnem illam uenustatem aliquando prorsus interituram esse, ad ossa deformia, turpia, ac fœda redactam, amissa pristina specie, nullum autem uestigium, nullum monumentum, nullas huius floris reliquias afferentem. Si igitur hæc, ceteraque huiusmodi secum quis animo reputarit, num iucunde uiuet? num in iis,

quæ ipſe bona poſſidet, fiduciam, ſpemq; ponet, quaſi illa perpetuo maneant? non ex his exploratum habet, ſe ueluti in ſomniorum fallaciis incertum fore; nihil in iis, quæ ad hanc uitam pertinent, ſe fidei habiturum; cum in eas res, quæ uidentur eſſe, tanquam in alienas incumbat? Iam plane intelligis, ſi rerum, quæ ſunt, aliquam rationem tenes, nihil eorum, quæ in hac uita ſpeciem aliquam præbent, ita, ut eſt, uideri, ſed omnia ex opinionis errore diuerſa ſe ſe nobis oſtendere; ſpe eos illudendo, qui illis intenti ſunt, occultandoq; ſe ſe ſpecie quadam eorum quæ uidentur, dum eueſtigio in commutationibus aliquid aliud compertum ſit præter hominum ſpem, quæ ſtultis errore quodam innaſcitur. Ergo qua uoluptate ei, qui hæc ratione ſecum cogitat, digna uidentur? num uitæ iucunditates is uere ſentiet, qui hæc intelligit? et iis rebus, quas putat in bonis habere, omnino gaudebit? non uiciſſitudinis perpetuo metu affectus, guſtum, qui ex his rebus capitur, ſine ſenſu uoluptatis habebit? Prætereo ſigna, prodigia, ſomnia, uaticinationes, ceteraſq; id generis ineptias: quæ omnia ſtulta hominum conſuetudine obſeruata in peiorem partem coniectura trahuntur. Sed tempus pariendi inſtat, laborat puella e dolore: neque pueri ortus, ſed quia mors tum imminet, hoc negotium putatur: mors enim prægnantis propter incertũ partus exitum timetur: eoſq; ſæpe hæc mala diuinatio non fefellit: ante uero quàm diem natalem egerint, bonumq; ullum, quod in ſpe eſſet, deguſtarint, omne gaudium in mærorem repente commutarunt. præterea qui amore flagrant, neque dum rerum, quæ in uita iucundiſſimæ ſunt, quaſi ſpecie uoluptatis aliqua in ſomnis

obla-

oblata, sensum ceperunt; hi ab omnibus, quæ in manibus tenent, subito diuelluntur. Ad hæc illud etiam, quòd eorum cubiculum a domesticis, ut ab hostibus, diripitur: cubiculiq; loco funeris exequiæ exornantur: insanæ in his lamentationes, ac plangores, inanes manuum percussiones, anteactæ uitæ commemorationes, diræ detestationes eorum, qui nuptias suaserunt: querelæ grauissimæ de amicis, qui non prohibuerunt: in magna culpa parentes, si adsunt, sin minus, stomachatio, & deploratio humanæ uitæ, naturæq; omnis reprehensio, & contra Dei ipsius prouidentiam criminationes, & accusationes multæ: secum pugnæ, bellum cum iis, qui adhortati sunt: nullis aut uerbis, aut rebus insulsissimis abstinent. quos enim perturbatio mentis superauerit, & qui præ dolore sæpe mente deseruntur, peiori termino eorum tragœdia sæpe conclusa est, cũ dolori resistere minus potuerint. Sed hæc mittamus, ponamus meliora: laborum in pariendo periculum fugit, natus est ei scitus puer, imago ipsa parentum formæ. Vides profecto quanto in bono tibi ex argumenti ratione gratificetur oratio. Quid? est ne propterea deplorandi materia imminuta, an non potius adaucta? Nam cum superiores illi formidines sustinent, tum hanc etiam filii causa assumpserunt: metuunt enim, ne quid in educatione rei acerbæ accidat, ne qua communis mala fortuna impendeat, ne ue fortuitus aliquis casus aut morbum, aut febrim, aut periculum ei aliquod importet. Atque hæc quidem utriusque cõmunia: illa uero, quæ uxoris sunt propria, quis commemoret? ut prætereamus ea, quæ in promptu sunt, atque omnibus notissima, ueluti prægnantis molestias, pariendi periculum,

edu-

educationis labores,& quādā denique cordis ipsius præ amore filii quasi conuulsionem. Si uero complurium liberorum mater est, eius animus in totidem curas distrahitur, quot illi numero sunt; tanquam, quæ illis accidant, ipsius uisceribus infixa plane hæreant. Hæc autem, quæ perspecta omnes habent, quis oratione complectatur? Sed quando illa ex diuino præcepto non est sui iuris, uerum ab eius uoluntate, in cuius arbitrio propter nuptias est, omnino pendet: si tempore est ab eo relicta, quasi capite a se conuulso solitudinem ferre non potest,& tanquam uitæ solitudinem, uiduitatemq; exiguam uiri separationem interpretatur: cōtinuo metus efficit, ut in nulla sit rerum expectatione meliorum. atque eam ob causam oculus eius plenus perturbationis, ac formidinis in ædium aditum, ostiumq; coniectus est: aures autem susurrationes obloquentium obseruant: rerumq; terribilium metu perculsum cor eius disrumpitur: ante uero, quàm rerum nouarum aliquid allatum sit, ostii uel solus concrepitus, siue factus, siue cogitatione comprehensus,quasi malarum rerum nuncius euestigio eius animum commouit: fortasseq; nihil absenti marito aduersi accidit, aut metu dignum: sed animi consternatione, nullo accepto nuncio, mentem a iucundis rebus ad contrarias conuertit. Hæc est felicium hominū uita, ualde scilicet digna: non enim cum uirginali libertate comparatur. Atqui multa, quæ grauiora sunt, percurrens præteriit oratio. Nam sæpe illa cum adolescētula est, atque in sponsæ splendore elucet, fortasseq; adhuc sponsi aduentu rubet, & pudens limis aspectat: quādoquidē cū animi cupiditates pudore quodam comprimuntur, quo minus se se ostendant,

acrio res

acriores fieri contingit : tum de improuiſo uiduitas, ærumna, ſolitudo : quæ ue horribilia ſunt, nomina ſibi imponit : & ecce, quæ lauta modo erat, amictu candido, ornatuq; inſigni, repente quæ incidit calamitas, eam pulla ueſte, atroque habitu induit, dilaceratoq; ſponſæ ornatu in luctum illam, & ſqualorem coniicit : deinde pro luce in nuptiali cubiculo caligo, & tenebræ, luctus, lamentabiles ploratus, atque odium in eos, qui dolorem lenire conantur : cibiq; abſtinentia, corporis tabes, contractio, demiſſioq; animi, mortis cupiditas, quæ ſæpe ad ipſam uſque mortem perdurat. Sin autem aliquo modo fit, ut tempore mitigetur calamitas, rurſum alia exoritur ærumna : ſiue liberos habet, ſiue caret. etenim ſi habet, orbi omnino ſunt, propterea commiſeratione digni, atque ex his ipſis doloris affectus renouatur : ſin omnino caret, mortui memoria funditus tollitur; grauiusq; eſt ſolatio malum. Reliqua, quæ ſunt uiduitatis propria incommoda, omitto : quotus enim quiſque eſt, qui omnia accurate enumeret ? ut inimicos domeſticos, tum eos, qui in calamitatem incidunt, tum illos, qui ea ſolitudine gaudent, ſenſuq; quodam oculorum iniquo, & cum uoluptate labentem domum, ſeruosq; omnia negligentes aſpiciunt, cunctasq; alias res aduerſas, quas multas in iis quidem cernere licet : quarum cauſa non paucæ mulieres, cum eas deridentium iniquitatem non ferrent, ex neceſſitate iterum ſe ſimilium malorum periculo obiecerunt, quaſi malis ſuis pœnas petierint ab iis, a quibus dolorem acceperint. complures uero ſuperiorum malorum recordatione quiduis ſuſtinere, ac perpeti maluerunt, quàm in ſimiles rurſus calamitates incurrere. Sin autem commu

nes huius uitæ difficultates cognoſcere cupis; uelim audias, quæ commemorent mulieres, quæ illud uitæ genus expertæ cognoſcunt, quam beatiſſimas eas eſſe, quæ uirginalis uitæ rationem delegerunt, neque ex ulla calamitate, quid melius eſſet, didicerunt: quoniam ab omnibus his malis uacua eſt uirginitas: non orbitatem luget, non uiduitatem lamentatur, unaq; ſemper eſt cum incorrupto ſponſo, & fructibus pietatis perpetuo gaudet, ac domum uere propriam omni rerum optimarum genere continenter inſtitutã uidet, proptera quòd harum ædium dominus una ſemper eſt, atque incolit, ubi non ſeiunctionem, ſed coniunctionem cum eo, cuius deſiderio tenetur, mors efficit: cum enim diſſoluitur, inquit Apoſtolus, tum eſt cum Chriſto. Sed quoniam quæ ad lætos homines pertinent, ſunt aliqua ex parte a nobis indagata; tempus iam eſt, ut hac oratione ceteras uitæ rationes perſequamur, quæ paupertatibus, rebus aduerſis, reliquiſq; malorum humanorum ſunt implicatæ peſtibus: quales omnino ſunt febres, morbi, & quæcunque id generis humanæ uitæ acciderunt: quorum omnium is periculum aut declinat, aut eorum calamitatem pulcherrime fert is, qui ſibi uiuit, utpote cum omnis eius mẽtis cogitatio in ipſo hæreat, neque alienarum rerum curis abſtrahatur. Qui uero uxoris, ac liberorum cogitatione diſtinetur, propter rerum ſibi cariſſimarum curam, quæ in alienis malis animum occupat, ſæpe negotium quidem is habet, ut ſuis ipſe doleat incommodis. Sed fortaſſe ſuperuacaneum eſt hæc commemorare, quæ exploratiſſima ſunt. etenim ſi tantus labor, tanta ue miſeria cum iis coniuncta eſt, quæ in rebus optimis eſſe uidẽtur, quid aliquis

de.

de rebus contrariis opinabitur? quandoquidem eſt ueri tate inferior omnis illa ſermonis explicatio, qua quis hanc uitam ob oculos omnium ponere conatur. attamen multas fortaſſe huius uitæ iniucunditates ex paucis demonſtrari licet: quoniam quibus hoc uitæ genus contingit, ſi comparentur cum iis, qui beati eſſe uidentur, e rebus contrariis dolorem, ac mæſtitias capiunt. nam his, qui gaudenti ſunt animo, aut expectata, aut quæ iam inſtat mors perturbationem affert: illis uero calamitas eſt dilatio mortis: uitaq; eorum inter ſe contraria eſt, quaſiq; interiecto diametro diſtat: utriuſque tamen imbecillitas animi eodem termino commiſcetur. Quamobrem multiplex, & uaria eſt copia malorum, quæ a nuptiis exiſtunt. dolorem enim liberi nati æque important, ac non nati; & rurſus tam uiui, quàm mortui. Hic enim liberorum multitudine gaudet, cum non ſatis habeat, unde alat: ille uero herede caret facultatum ſuarum, in quibus maxime elaborauit: atque unius quidem bona fortuna alterius calamitatem efficit, cum ſibi uterque illud euenire uelit, quo alterum cruciari uidet. At huic mortuus eſt ſuauiſſimus puer: illi uero in uita eſt filius perditus: uterque ſane commiſeratione dignus: unus quidem filii mortem, alter uero uitam luget. Prætereo, quibus affectibus, & calamitatibus ſuſpiciones, & rixæ, uel ex rebus ueris, uel e falſis cogitationibus exortæ, terminentur. quis enim omnia diligẽter narrare poſſet? Tu uero ſi ſcire uis, ut his rebus uita ſit hominum implicata: ne mihi repetas antiquas narrationes, quæ poetis fabularum argumenta præbuerunt. nam propter incredibilem quandam inſulſitatem fabulæ illæ quidem putantur: in his enim libe-

rorum cædes, ac uoracitates, fratrum trucidationes, uirorum neces, matrum interemptiones, nefarii coitus, & uaria denique naturæ perturbatio, cuius commemorationem ii, qui uetera narrant, a nuptiis exordiuntur, huiusmodiq; calamitatibus narrationem ipsam concludunt. Verum, omnibus his prætermissis, tu uelim in huius uitæ theatro tragœdias spectes, quarum omnino ministræ hominibus nuptiæ sunt. Veni ad iudicia: pertracta de his leges: inuenies in illis res de nuptiis nefarias. quemadmodum enim, cum medicos de uariis morbis differentes audieris, animaduerterisq; quibus, quot ue morbis corpus humanum affici potest, illius miserias cognoscis: ita ex legibus, cum perspicias multa, & uaria, quæ in nuptiis scelera committuntur, quorum pœnæ legibus ipsis definiuntur, accurate intelligis, quæ sunt nuptiarum propria. neque enim aut medicus eos, qui non sunt, morbos curat: aut delicta itē, quæ non committuntur, leges puniunt. At uero quid huius uitæ absurditatē breui oratione perstringere nos oportet, qui adulteriis, dissidiis, dissensionibus, atque insidiis calamitatum enumerationem terminemus? ueriori enim ratione mihi omnis uitæ improbitas, quæ & cunctis in rebus, & in studiis cernitur, nullum in hominum uita imperium habere uidetur, nisi quis huiusmodi uitæ necessitatem sibi ipse imponat. Atque hoc quidem modo huius orationis ueritas nobis aperietur.

Quæcunque

Quæcunque in hac uita eueniunt absurda, initium ab nuptiis habent. Qualis item esse debeat is, qui huius se uitæ societate abduxerit. IIII.

QVI huius uitæ fraudes puro mentis sensu animaduertit, & altius a rebus, quæ hic expetuntur, se tollit, omniaq; , ut est apud Apostolum, quasi putida stercora despicit, atque ab omni uitæ consuetudine, repudiatis nuptiis, quodam modo se remouit, nullum omnino is habet cum ira, odio, gloriæq; cupiditate commercium, neque cum ceteris, quæ id generis sunt. qui enim ab omnibus his uacuus, atque omnino liber est, quieteq; uiuit, nihil sane est, in quo plus habere contendat, aut contra se, alicuius rei gratia, uicinorum inuidiam cõmoueat, cum nihil earum sit rerum assecutus, ex quibus in hac uita concitetur inuidia. nam qui ab omnibus humanis rebus animum suum superando abduxit, & uirtutem solam, quæ magno a se æstimetur, possessionem sibi statuit; hic ab omni certe dolore uacuam, quietam, atque otiosam uitam deget. uirtutis enim possessio, etsi omnis homo pro uirili quisque aliquam eius partem tenet, appetentium tamen cupiditates semper explet, non ut aliqua soli possessio, quam qui in partes diuidunt, quantum uni parti addunt, tantum de altera detrahunt; atque ita, quod uni redundat, id plane deest alteri, qui socius est: unde de maiori, cumulatioriq; parte contentiones existunt: ex eo enim, quòd imminutio facta est, conflatum est odium. uirtutis uero si quis maiorem

partem

partem occupauit, ab inuidia uacuus eſt. neque uero qui plus ab ea rapuit, ullum ei detrimentum importauit, qui æquas partes ferre dignum ſe eſſe ducit: ſed, ut quiſque capax eſt, ita & recta cupiditate expletur, & rebus iis, quas ſupra meminimus, non exhauriuntur uirtutum diuitiæ. itaque hanc uitam qui intuetur, atque in uirtute, quæ nulla hominum definitione deſcribitur, omnes ſibi theſauros conſtituit; an unquam ad res ullas humiles, & caducas animum ſuum procliuem ferri patietur? an terrenas diuitias, an hominum opes, & potentiam, an aliud quippiam eorum, quæ præ ſtultitia expetuntur, is admirabitur? etenim ſiquis ita humili eſt, & abiecto animo, ut ad hæc ipſa afficiatur; is utique eſt ab hoc cætu alienus, nihilq; ad noſtrũ ſermonem. ſin autem cæleſtia cogitat, diuinaq; ſimul cum Deo contemplatur; ad ſublimiores hic omnino res, relictis humilibus, contuetur; cum minime nuptiis uinctus ſit, unde communis exiſtit occaſio, cur in eiuſmodi rerum errore quis uerſetur. nam cum quis uult ſe aliis præponere, grauiſſimus eſt hic ſuperbiæ affectus: quem ſi quis ſemen, uel potius radicem dixerit omnis ſpinæ, quæ e peccato eſt, non recta is aberrabit. Hic ſane affectus a nuptiarum cauſa initium maxime habet. non enim poteſt plerunque auarus huius uitii liberos accuſare; neque item is, qui præ gloriæ auiditate inſanit; neque qui honoris ſtudio tenetur: ne huius mali cauſam ad progeniem ipſam referat, ut ne iis, qui ante ſe nati ſunt, ipſe inferior uideatur; & ut a poſteris, aliquam de ſe commemorationem liberis ſuis relinquendo, magnus omnino exiſtimetur. Eodemq; modo reliquæ, quæ ſunt animi ægritudines, inuidia,

odium,

dium, iniuriarum recordatio, & si quæ aliæ sunt, ab hac sane causa proficiscuntur. hæc enim omnia in his una insunt, qui hanc uitam attigerunt: a quibus quidem rebus qui remotissimus est, tanquam ex alta aliqua specula hominum perturbationes longe prospiciens, eorum dolet cæcitatem, qui rebus his fallacibus se se manciparunt, rerumq; humanarum prosperitatem magnum aliquid esse putarunt. Cum enim hic quempiã hominem rebus, quæ in uita eueniunt, secundis florentem, honoribusq; aut opibus, aut potentia ornatum uidet; eorum quidem, qui harum rerum studio efferuntur, ridet insaniam; humanæq; uitæ tempus, ut a psalmorum auctore terminus eius certus dictus est, quambreuissimum numerat: deinde infinitis illis sæculis cum exiguo hoc uitæ spatio collatis, mollitiem eius luget, qui ad res huiusmodi sordidas, humiles, quæ ne ad tempus manent, animum extollit. quid enim causæ est, cur in iis ipsis rebus honos, quẽ plerique expetunt, sit beatitudine dignus? quoniam quid iis, qui honore affecti sunt, addit honor? At qui ea condicione natus est, ut moriatur, mortalis hic manet, siue honos ei tribuatur, siue non. Aut, multa iugera terræ possedisse, ad quem optimum finem hoc perducit eos, qui ista possederunt? nisi quis demens arbitretur sua esse ea, quæ nullo pacto ad se pertinent. præ multa enim inexahusta auiditate, ut uerisimile est, hoc ignoras, quòd Domini est terra, & plenitudo eius. Rex enim omnis terræ Dominus. hominibus uero ut rerum, quas pośsident, domini appellentur, falso hoc illis tribuit auaritiæ affectus. Terra enim, inquit Ecclesiastes, in æternum stetit, omnibus ætatibus suppeditans, aliosq; subinde e se natos

natos nutriens. Neque uero homines sui potestatem habent, sed ex uoluntate, nutuq; summi rectoris pendent. cum enim nesciunt, in hanc uitam ingrediuntur: cum autem minime uolunt, ex eadem rursus exeunt: cumq; ad tempus sint in hanc lucem editi, præ nimia stultitia arbitrantur, se illius quasi perpetuo manentis potestatẽ habere. Ergo qui hæc mente intuetur, hacq; de causa pro nihilo ea putat, quæ hominum uulgus in pretio, atque in honore habet, qui ue cælestis uitæ solum amore ducitur, fenumq; esse omnem carnem, quasiq; feni florem omnem hominis gloriam uidet; studione dignum fenum unquam putabit, quod hodie est, cras non futurum? qui enim diuina recte contemplatur, hic animaduertit non solum res humanas nihil firmi, solidiq; habere; sed, quasi neque uniuersus hic mundus in perpetuum sit futurus, propterea uitam hãc quasi alienam, eamq; caducam negligit: quoniam, ut uoce Domini significatum est, cæli & terra transibunt, cunctaq; formæ commutationem necessario expectant. Quamobrem quàm diu aliquis, inquit Apostolus, in hoc habitaculo est, mortalitatem præsefe-rens, hacq; uita grauatus prorogari sibi hunc incolatũ dolet, ut in diuinis cantibus Psalmistes cecinit. uere enim in tenebris uiuent ii, qui in his tabernaculis uitam degent. itaque huius incolatus prorogationẽ Propheta his uerbis luget: Væ mihi, quoniam incolatus meus prolongatus est. Tenebris porro domicilii, & incolatus huius causam tribuit. Hebræorum enim uoce Cedar tenebras appellari a sapientibus didicimus: aut id quidem non uere. ut enim quædam noctis caligo mortalibus offunditur: sic hi ad erroris cognionem obcæcantur,

obcæcantur, utpote cum minime uideant, quæ in hac uita summa magnificaq; existimata sunt, quæ ue in contrariis sunt rebus habita, omnia hæc solum insana quadam hominum opinione talia extitisse: ea uero per se nihil omnino sunt: nulla ignobilitas, nullum illustre genus, nulla gloria, nullus splendor, nullæ de maioribus cōmemorationes, nulla rerum præsentiū animi elatio: nihilq; est in aliis dominari, nihilq; aliorū imperio teneri: nō diuitiæ, nō paupertas, nō egestas, nullæ denique huius uitæ inæquabiles uarietates, quæ imperitis quidem hominibus, cum hi uoluptatem suis sensibus metiantur, multum eminere uidentur. At uero qui magno, altoq; est animo, omnia hæc paria esse, neque rē unam alteri præstare putat: quoniam ex rebus inter se contrariis uitæ cursus æque conficitur: æqualisq; in utraque uitæ condicione & bene, & male uiuendi inest facultas, tam ex rebus dextris, inquit Apostolus, quàm sinistris, & æque ex gloria, atque ex aliqua ignominia: in quibus quidem rebus is, qui pura mente fuit, & incorrupta, rerum ueritatem intuitus est, ab ortu usque ad obitum præfinitum sibi tēpus percurrēdo, recta hunc ipsum uitæ cursum conficit; cum neque uoluptatum blanditiis molliatur, neque rebus grauibus debilitetur, ac deprimatur; sed uiatorum more longius progressus, paruam earum rerum, quæ se illis ostendunt, rationem habet. illud enim in cōsuetudine eorum est, qui peregrinantur, ut siue pratis, siue cultis agris, siue uastis, desertisq; locis iter faciāt; neque rei ullius oblectatione, neque re aliqua molesta impediti, itineris cursum conficere maturent: pariq; ratione hic nec diuerticula, neque uiarum flexiones respiciendo, ad illud,

quod sibi maxime propositum est, omnino perueniet, sed in cælum solum contuendo, hunc uitæ cursum, tanquam aliquis optimus gubernator, conficiet, qui cæleste aliquod sidus intuēdo ad id nauis cursum dirigit. Ille uero, cui obtusior est mentis acies, inferiora respicit, & ad corporis uoluptates, tanquam ad pabulum pecudes, animum adiecit: uentriq; soli, ceterisq; uentris uitium consequentibus rebus deditus uiuit: qui ue a uita diuina auersus, & a testamentorum promissis alienus, nihil aliud in bonis esse putat, nisi cum quis in corporis uoluptate est; hic profecto, & omnis homo, qui hoc numero est, in tenebris, ut diuinis litteris scriptum est, ambulat, cum in uitam huiusmodi mala introducat. in his enim auaritia, animi impotentia, immodica ad uoluptates affectio, imperii cupiditas, gloriæ appetitio, ac reliqua inest earum, quæ sunt hominum contubernales, perturbationum multitudo. ex his enim morbis alter quodam modo alterius uinculo tenetur; & cui unus ex his accedit, reliqui quasi naturali quadam necessitate compulsi, ad eum concurrunt. id quod in catena fieri uidemus. eius enim principio attracto, neque reliqui illius orbes consistere possunt, sed ultimus cathenæ orbis cum primo simul motus est, cum ex eorum perpetuo ordine, qui simul annexi sunt circuli, a primo motio ipsa progrediatur. ita humani affectus impliciti inter se, atque connexi sunt: sæpeq; fit, ut, cum unus imperauerit, reliqua item morborum turba animum inuadat. Atque si hæc quidem ipsa quasi malorum cathena tibi explicetur necesse est, fac esse quempiam, qui præ uoluptate quadam sit inanis gloriæ affectu superatus: est huic sane inanis glo

riæ

riæ cupiditati adiuncta etiam appetitio quædã, ut plus is assequatur: quoniam non potest quis plus habendi cupiditate teneri, nisi huius affectus dux, & comes quædam sit gloriæ auiditas. deinde appetitio hæc, qua quis afficitur, ut & opum, & dignitatis amplitudine ceteris ipse antestet, uel in æquales concitat iram, uel superbiam in inferiores, uel in superiores inuidiam: cuius socia est simultas: huius uero comes acerbitas, quam odium quoddam hominum consequitur: at horum omnium postremum est damnatio in geennam, tenebræ, atque ignis sempiternus. Vides horum omnium malorum quasi uiam, quemadmodũ uidelicet ab uno uoluptatis affectu cuncta proficiscuntur: inanis enim gloriæ causa, & principium a uoluptate existit. Quamobrem ubi huiusmodi malorum coniuncta multitudo in hanc uitam semel se se coniecit, una est, ut ab his liberemur, ratio, quam in diuinis litteris contemplemur: ea autẽ est, ut ab illa uitæ disciplina nos auocemus, quæ rebus grauibus est, atque molestis adstricta. neque enim, cui Sodomã incolere cordi est, ignis imbrem declinare hic potest: neque ab Aegyptiorum seruitute se quis uindicabit, nisi Aegyptum, id est hanc summersam uitam deserit; & non rubrum illud, sed nigrum hoc, & obscurum uitæ mare transit: sin autem non liberauerit nos, inquit Dominus, ueritas, in malo seruitutis permanemus. quo modo potest, qui falsum quærit, qui ue in huius uitæ erroribus est, in ueritate uersari? quo ue pacto quis hoc iugum seruitutis deiecerit, qui uitam suam, quasi seruam, in naturæ necessitates coniicit? Sed notior quidẽ nobis, proposito aliquo exẽplo, erit de his plaue oratio. Quemadmodũ amnis aliquis,

qui sua natura satis proflues, incitatis aquarũ profluxionibus rapidior fertur, lignaq;, & lapides, & omnia, quæ sibi obuiã fiunt, in alueũ rapit; calamitatẽ hic & periculũ iis importat, qui prope incolunt, illis uero frustra defluit, qui longe remoti eum uitant: ita, qui sibi huius uitæ perturbationem peperit, eam solus sustinet, & solus eos sua sponte recipit affectus, in quos natura, quæ suo quodam cursu fertur, cum his uitæ malis circumfluat, illos impellit, qui eius cursum tenent. sed si quis, ut est in sacris litteris, torrentem hunc, intolerabilemq; aquam relinquit; hic plane liber erit, ut in psalmo sequitur, a captione dentium huius uitæ, ueluti passer, qui uirtutis alis e laqueis euolauit. quoniam igitur, ut illo ipso torrentis exemplo patet, uariis perturbationibus inæquabilibusq; rerum uarietatibus referta mortalium uita, ad naturæ delirationẽ effusa semper fertur, nihilq; quod in ea expetatur, proposuit, neque expectat, dum ii, qui cupiditate aliqua tenentur, satietate expleantur; cumq; omnia, quæ impetu quodam feruntur, prope simul accesserint, &, quæ attingunt, cursum confecerint; quodque semper præsens adest, fluxu quodã clandestino ex oculis ereptum, cum sensum nostrum celeri transitu effugiat: propterea utile sane esset, extra hunc uitæ fluctum longe se tenere, ut ne rebus his caducis nos impediti, ea, quæ sempiterna sunt, omnino despiciamus. quo enim modo potest his uitæ rebus addictus, assidue id habere, quod in rebus, quæ maxime expetuntur, optabile est ut perpetuo maneat? quod adultæ ætatis robur? quæ uirium aut formæ integritas, quæ opes, quæ gloria, quæ potentia? num omnia hæc uel exiguo tempore, cum floruerint, rursus diffluunt?
atque

atque in contrariam nominis appellationem defluxa conciderunt? quis omni tempore in adolescentia? cui perpetuo suppeditarunt uires? an non pulchritudinis florem citius uel illis ipsis floribus, qui se primo uere ostendunt, interiturum natura effecit? quæ sane tempore suo natura conseuit, cum ea breui tempore floruerint, rursus surgunt, rursus diffluunt, rursus frondescunt. atque hanc quidem pulchritudinis speciem adulta in ætate natura ostendit; quam uero hominum pulchritudinem in adolescentia, quasi primo uere, plane demonstrauit, senectutis postea hyeme extinxit. eodemq; modo reliqua omnia, quæ ad quoddam tempus carnis sensum deceperunt, postea quàm cursum ea perfecerunt, obliuione simul occultata sunt. Quoniam igitur eiusmodi commutationes, quæ quadam naturæ necessitate eueniunt, dolore illum afficiunt, qui in affectione uersatur: una certe est horum malorum declinatio; ut ne ullis rebus, quæ animum concitent, se se adiungat, sed, quantum fieri potest, se ab omni uitæ consuetudine auocet, quæ ad uitiosam disciplinam, carniq; deditam adducat, uel potius ab ea conuenientia, cõiunctioneq; naturæ se remoueat, qua suo quisque corpori astrictus teneatur; ut ne uita, quæ e carne est, sit carnis obnoxia calamitatibus. hoc autem est, soli animæ uiuere, ut quis, quantum in se est, institutum imitetur illarum potestatum, quæ corporis expertes sunt. illæ enim neque nubunt, neque nubentur: sed hoc est ipsis propositum munus, studium, atque perfectum officiũ, ut incorruptæ integritatis patrẽ cõtẽplentur, atque, quantũ imitatione assequi possint, ad ipsius pulchritudinis exẽplar cõtuendo suã ipsi ornent formã.

Animi

Animi integritatem, eiusq; ab omnibus affectibus uacuitatem corporis munditiæ anteire oportet. V.

HVIVS igitur mentis, summæq; cupiditatis adiutorium, ut in diuinis litteris appellari solet, homini uirginitatem tributam esse diximus. ut enim reliquorum studiorum artes quædam ad illorum, qui earum studio tenentur, perfectam disciplinam inuentæ sunt: sic uirginitatis studium mihi ars quædam, & facultas diuinioris uitæ uidetur esse, quæ doceat, quemadmodum ii, qui his corporis uinculis adstricti tenentur, earum rerum, quæ corpore carent, naturæ similes efficiantur. uitæ enim huius omne studium, atque institutum illud est, ut ne uoluptatum impetu animi deprimatur altitudo; ne ue nos, qui cælestia contẽplari, qui ue ad diuina animo contueri debemus, ad corporis affectiones delapsi cadamus. quo enim modo animus noster, qui inferiori huic carnis uoluptati mancipatus est, atque in humanorum affectuum appetitionem totus incumbit, potest cognatum illud lumen, quod ue mente ipsa cernitur, uacuo, & libero sensu aspicere, cum is praua quadam, atque inerudita anticipatione ad humiles has res, & lutulentas aciem intendat? nam ut porcorum oculi natura in terram conuersi, mirificarum rerum cælestium aspectum non habent: sic animus, corporis luxu perditus, cum ad humilia, & ad ea, quæ sunt pecudum, inclinatus sit, non cælum amplius, neque reliquarum rerum conuenientiam, & decorem cernere poterit. Quare ut ad uoluptatem diuinam illam quidem, & beatam animus noster

noster quietus, ac liber maxime respiciat, ad nullas omnino res caducas, & terrenas se ipse conuertet, neque earum uoluptatum particeps fiet, quæ ad communis uitæ indulgentiam comparatæ sunt, sed omnem potius amoris uim a rebus corporeis ad eam traducet pulchritudinis contemplationem, quæ & corporis expers est, & mente cernitur. Atque ad hanc quidem animi affectionem, studiumq́; est corporis inuenta uirginitas, ut, cum affectionum, quæ a natura tributæ uidentur, obliuionem animo maxime attulerit, in pura diuinæ, sempiternæq́; uoluptatis consuetudine uersetur: quam cor solum, pura eius, qui nos regit, animi integritate adhibita, capere solet. Beati enim mundo corde, inquit, quoniam ipsi Deum uidebunt.

Elias, & Ioannes diligentem harum rerum curam adhibuerunt. VI.

OB eam causam magnus in prophetis mihi uidetur Elias, & is, qui postea in spiritu & uirtute Eliæ in uitam uenit: quo sane in natis mulierum nemo maior exortus est. Quæ porro de his ipsis narratur historia, etsi quid aliud obscure, illud tamen maxime indicat, quòd uitæ rationem docet, ut, qui scilicet contemplandis rebus, quæ minime sub aspectum cadunt, se dedit, hic ab humanæ uitæ consuetudine alienus fiat; ne huiusmodi fraudibus, quæ sensibus concipiuntur, addictus, perturbatione, atque mentis errore in illius iudicio afficiatur, quod re uera bonum est. Hi ambo ab adolescentia se se statim ab humanæ uitæ societate remouerunt. cum enim potionis,

atque cibi, qui ceteris ad uitæ ſuſtentationem eſt datus, deſpicientia, tum uita, quam in ſolitudine egerunt, ſe quaſi a naturæ alienarunt inſtituto; ut uel aures obſtru ſas, neque in ſublimi loco poſitas haberēt; oculorumq; obtutu, & guſtatu ſimplici eſſent, & ad nullam rem pa rato; nimirum cum neceſſitatem uictus ex quibusuis re bus, quæ utrique obuiam fierent, ſane explerēt. quam obrem ab externis perturbationibus remoti, in ſumma uitæ tranquillitate atque otio ſe ſe cōſtituerunt: indeq; ad tātam diuinorum munerum altitudinem elati ſunt, quantam hæc de utroque commemorat oratio. Elias enim, quaſi Dei munerum quæſtor aliquis, cum ex po teſtate quadam cæli adminiſtrationem haberet, illius & peccatoribus obſtruendi, & iis, qui pænitentiam a-gēdo reſipiſcerent, aperiendi poteſtatem habuit. Ioannem uero tale aliquid miraculum feciſſe, nihil diuinis eſt litteris proditum: at is, qui res occultas perſpicit, teſtatum reliquit, maius illi munus eſſe tributū, quàm ceteris omnibus prophetis. Hæc fortaſſe his duobus contigerunt, quoniam puram, omnisq; materialis expertem affectionis ſuam in Deo cupiditatē poſuerunt, neque liberorum amoribus, neque coniugum curis, neque ceteris ullis rebus humanis intenti, ne quotidiani quidem, ac neceſſarii uictus curam ad ſe pertinere cenſuerunt: ueſtiumq; aſperitate quadam graui meliores cum ſe oſtendiſſent, a quibusuis, qui ſibi occurrerent, res neceſſarias ex tempore petebant. unus enim quidem caprinis pellibus, alter pilis cameli amictus erat. neque profecto, ut arbitror, ad eam magnitudinem perueniſſent, ſi nuptiæ eos corporis oblectamentis delinitos molliuiſſent. Hæc porro nō ſine cauſa, ſed,

ut eſt

ut est apud Apostolum, ad nostram sane doctrinam scripta sunt, nempe ut ad illorum uitæ institutum nos item uitam nostram dirigamus. Ergo quid ex his documenti percipimus? id sane, ut, proposito sanctorum uirorum exemplo, iis rebus, quæ ad hanc uitam pertinent, animum ne adiiciat is, qui se cum Deo iunctum esse studet. fieri enim non potest, ut, cuius animus multarum rerum curis distrahitur, is in Dei contemplationem, cupiditatemq; plane totus incumbat.

Qui multis rerum curis distinetur, fieri non potest, ut hic animo sit perfecto. VII.

MIHI sane uidetur, quod de his præceptum est, exemplo illustrius fieri posse. Ponamus igitur, aquam, quæ a fonte aliquo manat, in diuersas fluxiones, ac riuos, ut fit, dispergi, atque dissipari: quàm diu certe ita fertur, ad nullas eas res, quæ agriculturæ expediant, erit accommodata: cum illius aquæ in multas partes dissipatio exiguum id efficiat, quod in singulis partibus tenue est, uixq; præ tenuitate mouetur. sin autem quis omnes eius dispersos riuos colligat, quod ue passim dissipatum est, in unum alueum concludat; ad multas uitæ commoditates, & eas quidem necessarias uberiore uteretur aqua, quæ in unum sit locum deriuata. Ita hominum mens, si passim diffunditur, eoq; potissimum, quò sensuum illecebris rapitur, perpetuo diffluit, ac dissipatur, nullam plane mihi magnam uim habere uidetur ad eum cursum, qui ad uerũ bonum pertinet: sed si undique se se collegerit, atque in se receperit, totaq; ad eam, quæ sibi propria est, ac

E naturalis

naturalis muneris functionem impellatur; nihil quidē impedimento erit, quo minus ad superiora feratur, atque rerum, quæ uerę sunt, ueritatem attingat. ut enim magna aquæ uis aquæductibus obtecta, & conclusa, sæpe, cum uis illa erumpat, in sublime fertur, quoniam non habet, quà diffundatur, idque cum motus eius naturalis ille sit, ut deorsum feratur: sic humana mens, quasi angusto quodam aquæductu, cum undique contin̄etia ipsa comprimatur, neque habeat, unde erumpat, agitatione ipsa naturali ad rerum cælestium quodā modo excitabitur appetitionem. nam neque animus, qui perenni agitatione mouetur, consistere potest, cum ab eo, qui illum effecit, huiusmodi motus naturam sortitus sit: neque, si prohibetur, quo minus ad res inanes eo motu utatur, dubium est, quin, cum undique a rebus absurdis repellatur, ad ueritatem recta omnino contendat. in multis enim itineribus uiatores maxime uidemus recta uia non aberrare, cum reliquorum itinerum errore ante instructi, omnino caueant, ne aberrent. ueluti is, qui in itinere faciendo cum se ab incertis, transuersisq; semitis se abduxerit, magis in recta se uia conseruabit: ita animus noster, a rebus inanibus auersus, in rebus, quæ sunt, ueritatem plane agnoscet. itàque de summis illis prophetis commemoratio nos ad hoc erudire uidetur, ut iis rebus, quæ in hac uita expetuntur, ne implicemur: in quarum rerum numero sunt nuptiæ, quæ studiorum inanium semen potius est, atque principium.

Matrimonium

Matrimonium neque detestandum est, neque improbandum: quoniam Dei consilio, prouidentiaq; est hominibus datum. VIII.

NEMO uero ex iis, quæ diximus, in opinionem ueniat, nos matrimonii improbare institutionem: non enim ignari sumus, neque illud a benedictione Dei fuisse alienum: sed quoniam hoc ipsum satis accurate defendit cõmunis hominum natura, quæ sua sponte ad huiusmodi res uim inserit iis, qui matrimonii uia quæsita ad liberorum procreationẽ accedunt; naturæ enim quodam modo resistit uirginitas; superuacaneum utique esset, admonitiones, atque hortationes de matrimonio diligenter cõscribere: cum uoluptas ipsa ostendat, se acerrimum illius patrocinium suscipere: nisi fortasse tamen his sermonibus opus esset propter eos, qui Ecclesiæ præcepta, atque instituta corrumpunt: quos cauteriatam suam conscientiam habentes uocat Apostolus: propterea quòd, spiritum ducem relinquendo, dæmoniorum doctrinis cicatrices quasdã, atque inustiones cordibus suis imprimunt, præcepta Dei detestantes, quasi impura illa sint, ad malumq; trahant, atque in causa sint malorum. Hæc, atque alia eiusmodi dicunt. at quid ad me extraneos iudicare, inquit Apostolus? Extranei enim, & alieni re uera sunt illi a sede domicilioq;, in quo mysteriorum sermo positus est, qui non in Dei præsidio, sed in spelunca Diaboli ad eius uoluntatem commorantur, proptereaq; non intelligunt, cum uirtus omnis in mediocritate cõsistat, id, quod in contrarias partes conuertitur, esse uitium. qui enim in omnibus rebus & eius, quod parum, &

illius, quod nimium est, mediocritatem capit; hic uitium a uirtute distinxit. Quæstio hæc illustrior erit, si rebus ipsis demonstretur. Metus, & audacia, duo e regione posita uitia putantur. hic quidem, quoniam confidentiæ modum deserit, illa, quia superat, mediocritatem continent, quæ in fortitudine cernitur. Rursus, qui pietatem colit, is neque impius est, neque superstitiosus. in utroque enim æque inest impietas: alter, quia Deum negat: alter, quoniam multos esse opinatur. Visne hoc ipsum ex aliis cognoscere? Qui in auaris, ac prodigis esse recusat, contrariis inter se affectibus remotis, liberalitatem habitu quodam recte coluit. liberalitas enim in eo elucet, ut ne quis in sumptus immoderatos, minimeq; utiles temere profuseq; eroget, ne ue in rebus necessariis parcus sit ac remissus. Atque ita in ceteris omnibus, ne singula nos persequamur, rerum inter se pugnantium mediocritatem in uirtute positam esse ratio definiuit. itaque temperantia item mediocritas est, atque in utraque parte conuersiones ad uitium habet perspicuas. qui enim animi firmitate deseritur, uoluptatisq; affectu facile uincitur, eamq; ob causam ad incorruptæ, temperatæq; uitæ uiam prope non accessit, in ignominiosas hic affectiones delapsus incidit. qui uero temperantiæ fines transit, & a uirtutis mediocritate recedit, hic conscientiam suam, inquit Apostolus, cauteriatã habens, in aliquas dæmoniorum doctrinæ salebras compulsus incurrit. Nam quòd matrimonium detestabile esse statuit, matrimonium ipsum uituperando, se ipse conscindit. si enim arbor mala, ut est quodam loco in Euangelio, fructus eius itẽm est arbore plane dignus. matrimonii quasi alicuius plantæ germen

est,

est, atque fructus homo: quæ igitur ipse in matrimonium conuicia coniicit, in eum illa ipsa recidunt. At illi quidem, qui conscientiam notis inustam habent, atque ex sententiæ absurditate sunt cicatrice quadam affecti, eiusmodi rebus conuincuntur. Nos uero de matrimonio ita sentimus; oportere nos rerum diuinarum studium, curamq; huic matrimonii officio anteferre; neque tamen eum despicere, qui temperate illo, ac moderate uti potest: qualis patriarcha Isaac fuit, qui non florescente ætate, ut affectioni coniugium seruiret, sed exhausta iam adolescentia, ob Dei in semine benedictionem, Rebeccam in matrimonium duxit: cui cum usque ad partum operam dedisset, rursus in rebus, quæ oculis non cernuntur, totus fuit, clausis corporis sensibus. id enim significare mihi uidetur historia, quæ grauem illius patriarchæ oculorum obtutum commemorat. Atque hæc quidem ita se habeant, quemadmodum iis ita se habere uidentur, qui eiusmodi res contemnere plane sciunt. nos uero, quæ ad orationis perpetuitatem pertinent, persequamur. Quid ergo illud est, quod dicitur? si licuerit, neque a diuina uoluntate discedat, neque nuptias fugiat. quæ porro naturæ institutionem aspernetur, criminetur ue id, cui honos attribui solet, nulla est oratio. nam ut in eo, quod a nobis expositum est, aquæ exemplo patet: cum in regionem aliquam agricola canalibus aquam deriuat; in medioq; cursu contingit, ut exiguo riuulo opus sit: tantum ille aquæ diffluere concedet, quantum usus ille moderate exigere uidetur. rursusq; paratus est, ut id cum reliquo iterum aquæ cursu commisceatur. sin autem, aquæ nihil reseruando, aditum illi incaute aperiet;

periculum erit, ne tota aquæ uis, rectum cursum relin quendo, paludibus ex transuerso omnia occupet. Pari ratione, quoniam in uita opus est mutua successione, si quis hoc, quod iam contractum est, matrimonio ita utetur, ut, rebus spiritalibus propositis, tenui ad eiusmodi res ac remissa cupiditate usus sit propter tem poris breuitatem, hic temperans est, ex Apostoli præcepto, agricola, qui se ipsum sapientiæ præceptis excolit; nec in retribuendis illis frigidis debitis sordide semper, abiecteq; occupatus est; sed ex conuenientia quadam munditiem animi in orationum studio constituit. timet enim, ne ex hac affectione ratio efficiatur caro, & sanguis, in quibus non permanet spiritus Dei. Qui uero ita infirmus est, ut naturæ onus sustinere nequeat; ualidior utique sit, si longe se potius ab his rebus contineat, cum in certamen uiribus suis maius descendat. periculum enim non leue est, ne hic uoluptatum usu, quasi esca, deceptus, nihil aliud in bonis esse putet, quàm illud, quod cum suauitate quadam carnis percipietur sensibus; ne ue, cum a rerum corpore uacantium cupiditate suam mentem plane auerterit, in re bus sane corporeis totus omnino sit; rerumq; harum uoluptatem omni tempore indaget; quasi potius uoluptatis sit, quàm Dei amator. Et quoniam, præ naturæ imbecillitate, non cuiusuis hominis est, harum rerum moderationem assequi; periculosumq; est, qui extra modum positi sunt, ne hi, ut est in psalmorum auctore, in materiam profundi impingantur: illud maxime expedit, huiusmodi uitæ genus, uti hæc oratio monet, minus experiri; ne rerum, quæ permissæ sunt excu satione adhibita, animi affectionibus aditus patefiat.

In

In omni re non facile commutari potest consuetudo. IX.

IN omni re difficilis est, quæ expugnetur, consuetudo: quoniam cum multã ad attrahendum in se animum, afficiendumq; uim obtineat, tum in eo ualet, ut aliquam honesti opinionem afferat. nam si quis ex consuetudine, usuq; habitum,& aliquã animi affectionem sibi comparauit; nihil uel ipsa natura sic fugiendum est,tanquam assiduo usu comparatum,quod non omni studio dignum,expetendumq; putet; huiusq; sentẽtiæ testis est hominum uita, in qua cum infinitæ existant nationes, non omnes tamen uno, eodemq; studio ducuntur; sed apud diuersas,ex earum cuiusque cõsuetudine, quæ studium in aliqua re, & cupiditatem gignit, res in honore, atque pretio sunt: neque apud diuersas solum nationes, eiusmodi horum studiorum uariam commutationem cernere licet; ut apud quasdam gentes in pretio illa sint, apud alias improbẽtur; sed in eadem natione,eademq; ciuitate, & familia hanc, quæ e singulorum consuetudine nascitur, dissimilitudinem plane cognoscere possumus. Eodemq; modo sæpe germani fratres diuersis uitæ studiis ex usu consuetudineq; affecti sunt. neque hoc sane mirabile est: quoniam singuli homines non sæpe idẽ de una, eademq; re sentiunt, sed ita, ut quisque est consuetudine affectus. Et ne, quæ a re ipsa ualde remota sunt, commemoremus; multos nos quidem amatores cognouimus, qui ab ineũte prope ætate se omnis temperantiæ maxime studiosos ostenderunt: impuræ uero uitæ initium quoddam fecerunt, quod iustum, ac per-

permiſſum uidetur eſſe uoluptatum conſortium : poſt-
ea uero quàm hoc ſemel experti ſunt, omnem, ut in al
uei nos exemplo diximus, appetitionis uim cum ad
hæc ipſa conuerterint, & a rebus diuinis ad humiles, ca
ducasq; mentem, & cupiditatem traduxerint, ita ual-
de ſibi patentem ad animi affectiones aditum aperue-
runt, ut cæleſtia petere omnino deſierint; pæneq; illarũ
ardore arefacti ſint, cum omnis eò confluat appetitio.
Quamobrem iis, qui in uirginali ſtudio minus firmi
ſunt, conducere hoc arbitramur, ut ad tutiſſimum ali-
quod præſidium confugiant; neque ad huius uitæ con
ſuetudinem deſcendentes, contra ſe tentationes prouo
cent; neque ut propter hos carnis affectus, illis ſe ma-
xime rebus implicent, quæ ſummopere mentis noſtræ
repugnant rationi; periclitenturq; non de prædii fi-
nibus, non de pecuniarum iactura, non de ullis deni-
que ceteris rebus, quæ in hac uita expetuntur, ſed
de ea ſpe, quæ prælucet. non enim qui ad res huma-
nas mente, animoq; ſe conuertit, atque omnem il-
luc curam reiicit, animumq; ſuum in eo occupat, ut
hominibus placeat, is poteſt primum illud, & maximũ
Dei præceptum explere, quo monemur, ut toto cor-
de, totis uiribus Deum diligamus. quo enim pacto
fiet, ut toto quis animo Deum diligat; cum ſuum hic
animum modo in Deum, modo in res humanas impel
lat? debitamq; illi ſoli pietatem, ac beneuolentiã quo-
dam modo eripiens, in humanis affectibus exhauriat?
matrimonium enim ea, quæ Dei ſunt, curat: qui
uero matrimonio uinctus eſt, in his, quæ & mundi, &
hominum ſunt, curam, ſtudiumq; adhibet. ſin autem
laborioſa contra uoluptates, ac difficilis uidetur pugna:
fidenti

fidenti animo quisque sit, & forti. non enim parum in eo consuetudo ualet, ut uel iis, qui se maxime difficiles ostendunt, uoluptatem quandam, eamq; honestissimam, & maxime puram ex aliqua perseuerantia pariat. cuius quidem uoluptatis amore is, qui mente praeditus est, potius est detinendus, quàm a rebus uere magnis, quae ue omnem mentẽ excedunt, alienandus ex dimissione quadam animi, quae in rebus humilibus cernitur.

Quid re uera expetendum. X.

QVANTA enim iactura fiat, cum quis a ueri honesti possessione cadit, quae orationis uis hoc explicaret? quanta ue mentis esset adhibenda praestantia? quo enim modo quis id explicando assequeretur, quod neque oratione exprimi, neque mente comprehendi potest? nam si quis ita mentis aciẽ purgauerit, ut aliquo pacto intueri possit, quod in beatitudinibus factum est nobis a Deo promissum; is omnem hominum uocem reprehendet, quasi nullam uim habeat ad rei intellectae explicationem. si quis autem corporis ita est irretitus affectibus, ut mentis suae acies affectione mala, quasi lippitudine quadam obscurata sit; inanis huic est, & minime fructuosa omnis uis, & orationis copia. quoniam res admirabiles orationis ui et imminuere & amplificare, hoc in earum rerum similitudine constitutum est, quae sensu non percipiuntur. ut in solis radiis, inanis est, atque minime utilis de his sermonis explicatio ei, qui lumen ab ortu non aspexit, quoniam luminis radios auribus percipere non

 potest

poteſt: ita in uero lumine, quod mente cernitur, ſuis cuique oculis opus eſt, ut illam pulchritudinē aſpiciat, quam qui munere Dei, ac prouidentia cernit, incredibili mentis ſtupore tenetur in eo, quod exprimi non poteſt: qui uero non aſpexit, is neque earum rerum damnum ſentiet, quibus orbatus eſt. quo modo enim illi quiſpiam bonum exponeret, quod ab eius ſenſu refugit? qua ratione rem ob oculos poneret, quæ ſub aſpectum non cadit? non propria uerba, quæ illius pulchritudinis ſpeciem ſignificarent, nos didicimus: non ullam eius, de quo quæritur, extat exemplum: comparatione uero aliqua hoc ipſum illuſtrari difficile ſane eſt. quis enim paruæ ſcintillulæ ſolem comparat? aut paruam ſtillam cum immenſa aquarum uoragine confert? nullam enim comparationem habet neque cum uoragine gutta, neque cum ſolis radiis minima ſcintilla. Eodem modo ſe habent omnia, quæcunque homines tanquam pulchra admirantur, comparatione facta cum eo, quod omne pulchrum atque bonum excedit. itaque quæ mentis uis eſt, ut ei, qui hoc damno afficitur, illud ipſum demonſtraret? Recte mihi quidem hanc difficultatem ſummus ille Dauid demonſtraſſe uidetur, qui, ſpiritus ui, aliquando mente elatus, quaſiq; extra ſe poſitus, cumq; in beata illa mentis elatione eſſet, pulchritudinem illam difficilem, quæ non mente comprehenditur, ipſe uidit, atque ita omnino uidit, quaſi hoc ipſum homini contingere poſſit. is igitur carnis inuolucris exutus, ſola mente, animoq; cum ad rerum, quæ corpore uacant, menteq; ſolum intelliguntur, contemplationem ſe conferret; quoniam aliquid dicere cupierat eo dignum, quod a ſe conſpectum erat, eiuſmodi

uerbum

uerbum protulit, quod uulgo dici solet: Omnis homo mendax: hoc est, ut mea fert opinio, homo omnis, qui ineffabilis luminis interpretationem sermone peruertit, hic est re uera falsus, non quia ueritatem odit, sed quoniam ad eius quod mente comprehenditur, explicationem infirmus est. pulchritudinem enim, quæ sensibus percipitur, quæ ue in terris in nostra hac uita cernitur, siue illa sit in rebus inanimis, siue in corporibus animatis, bono aliquo colore excogitata, uis sensuum nostrorum per se satis est, ut illam nos aspiciamus, admiremur, demonstremus aliis, ac sermone, quasi in tabella quadam sit huius pulchritudinis expressa species, notam illam ceteris faciamus. neque enim eius exemplar intelligentiam fugit. Quo modo fiet, ut ob oculos rem ponat oratio, quæ nullam describendi artem comperit, non dicendi colorem, non figuram, non magnitudinẽ, nõ integritatem formæ, neque ullas plane id generis nugas habet? quod enim omni ex parte obscurum est, neque ulla forma expressum; quod ue omni magnitudine alienum, longeq; ab his omnibus positum est, quæ corporis sensibus cernuntur; id quo modo aliquis cognitum ex iis rebus haberet, quæ solo sensu comprehenduntur? non propterea tamen huius cognitionis, cupiditatisq; nos spem deponere debemus, quoniã altior ea apparet, quàm ut mẽte cõprehendi possit: sed, quo maius est id, quod quæritur, eo altius animo menteq; efferri, reiq; ipsius magnitudine magis, atque magis nos excitari oportet, ut ne ab ipsius boni societate alieni nos plane efficiamur. periculũ enim nõ paruum est, ne, cum nullius rei cognitione, huius intelligentiam capi posse affirmauerimus, propter magnam

quandam, & inexplicabilem magnitudinem nos eius omnino cognitionem amittamus. itaque, propter hanc ipſam imbecillitatem, ex rebus ſenſu cognitis mẽtis uim nos quodam modo ad id traducere oportet, quod ſub oculos non cadit. Atque in hac quidem contemplatione nos ita uerſemur.

Quemadmodum quis in conſideratione ueri honeſti uerſari debet. XI.

QVI in ciuitatibus nullo animi iudicio res intuentur, cum hominem, aut rem aliquam aſpiciunt, quæ ſpeciem aliquam præſeferat, nihil ſane amplius exquirunt, quàm id, quod ſub oculos cadit. nam qui corporis molem contẽplaturi ſunt, iis ſatis eſt, ſi totam corporis conſtitutionem comprehendiſſe ſe putent. at uero, qui mente eſt acuta, & perſpicaci, ſcientiarumq; diſciplinis inſtructus eſt, non ſolum ſatis habet oculorum ſenſu res, quæ ſunt, intueri: neque rebus, quæ uidentur, ſimpliciter acquieſcit: neque id, quod non cernitur, rebus iis conſiderat, quæ omnino non ſunt: ſed omnem etiam animi naturam diligenter inueſtigat, corporumq; qualitates, quæ apparent, & uniuerſe, & ſigillatim conſiderat: & harum unã ab altera præcipue ratione diſtinguit: rurſusq; illarum communem concurſum, & conſpirantem quendam conſenſum in corporis conſtitutione contemplatur. Eadem igitur ratio eſt in huius honeſti pulchriq; indagatione. qui enim mente minus perfecta eſt, cum aliquid cernit, quod ſpeciem pulchritudinis aliquam præſefert, illud ipſum pulchrum ſua natura eſſe opinabitur, quod

uoluptate quadam eius sensus affecerit: nihilq; plus de eo elaborat. sed qui integerrimo est animi sensu, eiusmodiq; res inspicere potest, is materiam relinquens pulchri formæ subiectam, eo, quod oculis cernitur, quasi fundamento aliquo utetur ad illius contemplationem, quod mente comprehenditur: cuius communione cum reliqua honesta pulchraq; sunt, tum etiam habentur. Mihi uero difficile uidetur, cum plerique obtusa mentis acie sint, eos, qui sermone materiam disiungunt, & a pulchritudine illa secernunt, quæ aspicitur, posse ipsam per se pulchritudinis naturam cognitam habere. Ac si quis malarum opinionum, in erroreq; uersantium causam accurate perspicere uelit, nõ aliam sane eum inuenire arbitror, nisi quòd non accurate nos hos nostri animi sensus in hoc exercuimus, ut honestum pulchrum ue ab eo internosceremus, quod neque honestum, neque sane pulchrum est. Quamobrem cum ab hoc studio, quod in uero bono consistit, se abduxerint homines, partim in carnis amorem delapsi sunt, partim in inanimatam pecuniarum uim cupiditatibus prolapsi inciderunt: plerique uero in honoribus, in gloriæ splendore, in opibus, & potentia honestum posuere: non nulli autem sunt, qui in artium, scientiarumq; disciplinis, stupore quodam affecti tenentur: qui uero sunt his abiectiores uilioresq;, hi in gula, ac uentre sedem honesti collocant. uerum qui a rebus sub sensum cadentibus, & ab animi affectionibus ad eas res propensis, quæ speciem aliquam præbent, se se abduxerint; hi simplicem ipsius honesti indagarunt naturã, quæ materiæ expers est, nullaq; figura exprimitur; neque in deligẽdis iis aberrarunt, quæ maxime optabilia

sunt;

ſunt; neque huiuſmodi ſunt erroribus ita circumuenti, ut, cum uoluptatem, quæ in his ad tempus eſt, reſpexerint, ad tantarum rerum deſpicientiam deducti uenerint. Hæc igitur nobis quidem uia eſt, qua ad ipſius honeſti inuentionem ducimur, ut cetera omnia, quibus hominum trahuntur cupiditates, quæ ue honeſta putantur, ea cũ pro nihilo habeamus, quaſi humilia ſint, ad tempusq́; maneant, nullam in his ſane appetitionis noſtræ uim nos conſumamus: neque tamen, ut, cum in nobis ipſis eam concluſerimus, otioſam, ab omniq́; agitatione uacuam habeamus: ſed, cum ab omni rerũ uilium, abiectarumq́; cupiditate nos illam liberauerimus, eò plane referamus oportet, quò ſenſus ipſe peruenire non poteſt; ita ut neque cæli pulchritudinem, neque luminum radios, neque res ceteras admiretur, ac ſuſpiciat, quæ aliquam præbeant pulchri ſpeciem. at ex ipſa, quæ in his omnibus ſpectatur, pulchritudine animus noſter ad pulchri illius cupiditatem ducatur oportet, cuius gloriam & cæli, & firmamentum enarrant, omnisq́; creatura cognitionem eius annunciat. Cum enim animus ita ſe relaxat, atque omnia, quæcunque occupauit, ea relinquit, quaſi minora ſint eo, quod quæritur: tum in illius magnificentiæ contemplatione ſe exerceat, quæ uel ad ſummos cælos fertur. ſed qua ratione fiet, ut qui rerum humilium ſtudio tenetur, res ſublimes, diuinasq́; aſſequatur? quo ue modo circa cælum peruolaret is, qui non alis cæleſtibus ſublatus, neque ſublimia petit, neque ex ſublimi quodam inſtituto cæleſtia contemplatur? quis ita ab Euangelii myſteriis auerſus eſt, qui ignoret, illud unum eſſe itineris uehiculum, quo hominum animus ad cælos uehitur, cum

quis

quis ſcilicet ſe ipſum efficit ſimilem colũbæ deuolantis? cuius quidem alas ſibi effici ſummus etiam propheta Dauid ualde expetiuit: ita enim Spiritus ſancti uim mos eſt in diuinis litteris ſubobſcure appellari: ſiue quoniam auis hæc felle caret, ſiue quia eſt inimica fætori, ut tradunt hi, qui hæc ipſa inneſtigarunt. Is igitur qui ab omni acerbitate, & carnis fætore longe refugit; qui ue a rebus humilibus, terreniſq; altius fertur; uel ab omnibus potius rebus mundanis ſe illis ipſis, quas diximus, alis ſublimius tollit; is profecto inueniet, quod eſt ſolum appetitione dignum: cumq; ad pulchritudinem ipſam prope acceſſerit, pulcher etiam ipſe efficietur, ſplendiduſq; in ea, ac luminoſus factus in ueri luminis ſocietate conſtituetur. ut enim nocte frequentes cæli ignes, quos micantes ſtellas uocant, nihil aliud eſſe dicunt hi, qui in hoc ſtudio uerſati ſunt, quàm aerem, qui ſpirituum quorundã ui in æthereum cæleſtẽq; illum ſit locum effuſus: dicunt enim, inflammato in æthere ſpiritu, igneum hunc tractum cælo imprimi: ut igitur aer hic, qui omnem terram complectitur, ui ſpirituali in ſublime pulſus, cum ætheriſq; puro ſplendore commutatus, luminoſus exiſtit: ita hominum mens, cum turbulentam hanc uitam, tenebricoſamq; deſerit, quoniam ſpiritus ui iam pura effecta eſt, cum ſublimi illo ueroq; puro ſplendore commixta, in illo quodam modo perlucet, radiorumq; coruſcatione impleta eſt, atque ex Domini promiſſo lumen quodam modo efficitur: promiſerat enim is iuſtos uiros ad ſolis ſimilitudinem refulgentes fore. Atque id ipſum quidem in terris fieri uidemus, uel in ſpeculo, uel in aqua, uel in ceteris rebus, quæ præ tenuitate relucendi uim habent. cum

enim

enim res aliqua eiusmodi radios solis excipiet: alios rursus in se radios ipsa efficit: quod utique non factũ esset, si pura illius rei splendidaq; superficies sordibus quibusdam esset inutilis facta. Ergo nos, terrenis his tenebris relictis, si sublimia petimus, cum ad ueram lucem, qui Christus est, prope accesserimus; aut lucidi illic quidẽ, aut lux profecto uera efficiemur, quæ in tenebris elucet, atque usque ad nos descendit. Nos lux erimus, inquit discipulis Dominus, nisi quibusdam malitiæ impuritatisq; sordibus propius cordi admotis, luminis nostri obscurabitur gratia. Atque fortasse quidem hæc, quæ in exemplis consistit, oratio sensim eò nos adduxit, ut putemus nos in id commutatum iri, quod melius est: demonstratumq; est, non aliter fieri posse, ut animus cum immortali incorruptoq; Deo iunctus sit, nisi ipse, quantum fieri potest, integritatis, castitatisq; præsidio purus, atque incorruptus fiat: ut hac similitudine id, quod simile est, apprehendat; tanquam aliquo speculo adhibito Dei puritati se ipse subiiciat, atque pulchritudinis ipsius exemplari sibi demonstrato, ad illius similitudinem, formam suam exprimat. sin autẽ quispiam talis est, qui nouerit hæc humana deserere, aut corpora, aut pecunias, aut scientiarum, artiumq; studia, aut quæcunque moribus legibusq; præclara putantur; quoniam in his rebus, quarum sensus iudex est, de honesto opinionis error uersatur; hic profecto & amore, & cupiditate ad illud ipsum solum honestum, pulchrum ue trahetur, quod non aliunde existere potest, neque aliquando, neque ad aliquid eiusmodi refertur: sed quod ex se, & per se, & in se honestũ est, hoc sane est semper honestum, neque aliquando non fuit,

aut

aut aliquando non futurum; sed perpetuo se uno eodemq; modo habet, neque omnino augeri, neque amplificari, neque ulla permutatione mutari potest. Atqui, cunctas animi sui potestates omnium uitiorũ sordibus qui absterserit, illud ausim dicere, affirmaremq; perspicuum ei omnino, esse id, quod natura est solum honestum, a quo cum honesti omnis, tum boni principium, atque causa existit. ut enim oculus, qui lippitudinis morbo liberatus est, aperte ea cernit, quæ in cælo apparent: sic animo ex pura integritate, castitateq; facultas accedit lucis illius contemplandæ. Atque uera quidem uirginitas, incorruptæq; castitatis studium eò sane refertur, ut illius ipsius ope adhibita, Deum quis possit intueri. nã proprie, & primũ, & solum honestum, purumq; Deũ esse, nemo ita mẽte cæca est, quin per se intelligat. sed hoc ipsum fortasse nemo ignorat: at æquũ tamen est, ut non nulli, si fieri potest, omnino indagent, quæ sane ratio sit ac uia, quæ nos ad illud ipsum honestum ducat. Plenæ igitur sunt huiusce narrationis diuinæ litteræ, compluresq; sanctissimi uiri uitam suam, quasi lumen aliquod, illis ostendunt, qui cum Deo ambulant. Verum præcepta quidem multa, quæ ad hoc propositum pertinent, ex diuinis utriusque testamenti scriptis copiose satis colligere licet. nam cum multa e prophetis, atque lege; tũ pleraque sane, & ex euangelicis, & Apostolicis traditionibus abunde percipi possunt. Quæ uero nos, diuinos imitati sermones, commentati sumus, hæc omnino sunt.

Neque a principio, neque natura innatæ sunt homini affectiones, sed ex consilio sibi eueniunt. XII.

HOMO, qui rationis particeps, mentisq; compos animal est, & diuinæ incorruptæq; naturæ opus, atque simulacrum effectum: in mundi enim constitutione de eo his uerbis scriptum est: Ad imaginem Dei fecit eum: hoc, inquam, animal homo principio nō illud sibi natura ingenitū habuit, ut affectibus esset, mortiq; expositus. neque enim fieri poterat, ut similitudinis conseruata esset ratio, si contra se id haberet, quod ad exemplaris imaginem, similitudinemq; expressum est. sed post primā hominis fabricationē affectionum uis in eum introducta est: introducta est autem hoc modo. Imago erat homo, similitudoq;, ut dictum est, eius potestatis, cuius imperio, quæcunque sunt, omnia tenentur, ac reguntur: idq; propterea in hominis libero cōsilio, uoluntateq; positum fuit, se illius similitudinē tenere, cuius potestate res uniuersæ complectuntur: neque ulla sane rerum externarum necessitate seruus effectus est, sed sua ipse sententia ad id, quod sibi uisum est, se se affecit: cumq; ex potestate id elegisset, quod sibi placuerat; calamitatem hanc, qua hominum genus iam oppressum tenetur, sponte ipse fraude circumuentus contraxit: & ita omnis mali auctor fuit. mortem enim Deus non effecit, sed mali conditor quodam modo, fabricatorq; homo extitit. quemadmodum enim solis lux cōmunis proposita est omnibus, qui cernendi uim habent; potest enim quis, si uoluerit, clausis oculis efficere, ne lucē illam excipiat;

non

non quia ſol aliò migret, atque ex eo tenebras offundat; ſed quia homo ipſe, clauſis palpebris, oculum a radiis ſepierit: nã cum uidendi uis, opertis oculis, ſuo munere fungi non poſſit, neceſſe eſt omnis hæc aſpectus ceſſatio tenebras efficiat, quas homo ſibi ſponte ex eo offundit, quia uidere recuſat: aut ueluti ſi quis domum ſibi ædificat, nullumq; luci aditum patefacit ad ea, quæ domi ſunt; is certe cum ingrediendi uiam radiis ſponte obſtruxerit, in tenebris ipſe uitam deget: pari ratione primus terræ homo, uel potius is, qui malum homini peperit, unum quidem natura honeſtum, & bonũ undique ſibi propoſitum in poteſtate habuit: per ſe tamen ultro eſt ea molitus, quæ contra naturam ſunt: cum mali, uitiiq; uſum, repudiata uirtute, ſuo ipſe conſilio introduxerit. malum enim extra cõſilii deliberationem poſitum eſt, ſiq; eius ſtatus conſideratur, in earum, quæ ſunt, rerum natura nullum eſt. nam Dei opus omne bonum, neque deteſtandum: cunctaue, quæ Deus effecit, ſunt admodum bona. ſed poſtea quàm eo, quem diximus, modo in uitam hominum non ſine maxima pernicie irrepſit peccandi conſuetudo; atque ex parua cauſa, quæ in infinita hominum mala latius manauit, diuina illa animi pulchritudo, quæ ad exemplaris imitationem fuerat expreſſa, quaſi ferrum, rubigine uitii eſt conſumpta: non tantum quidem, quanta certe ſibi ex natura inerat, conſeruauit imaginis gratiam, ſed ad peccandi turpitudinem ſe ſe tota conuertit, undè magnum hoc, & nobile animal homo, quaſi a pictura nomen ſumpſerit, e dignitate ſua cecidit. id quod accidere ſolet iis, qui e lapſu aliquo erepti, ſordibus, ac luto aſpectum cum immuta-
 uerint,

uerint, sunt uel familiarissimis incogniti. ita qui peccat, & labitur, incorrupti Dei imaginem peccati sordibus perdidit: mutatoq; habitu corruptam quandam, peccatiq; labe inquinatam imaginem induit, quam ratio deponere suadet ei, qui incorrupta uitæ disciplina se quasi aqua quadam abluerit, ut hoc sane terreno abiecto integumento animi appareat pulchritudo. Aliena uero abiicere, in eo est, ut sua quisque uestimenta induat, atque ad naturam redeat: quod profecto asse qui nõ aliter licet, nisi talis rursus quis fiat, qualis principio sane effectus est. non enim nostrum est, neque facultatis hominum officium, ut diuinitatis similes fiāt: sed hoc sane contingit maximo munere Dei, qui a primo statim ortu nobis sui est similitudinem largitus. at hominum studii tantum illud sane est, ut quas sibi sordes postea ex peccato ipsi contraxerant, eas omnino eluant, pulchritudinemq; illam illustrent, quæ in animo occultata est. Eiusmodi autem præceptum in Euangelio Dominum docere arbitror, cum loquitur ad eos, qui sapientiam in mysterio loquentem audire possunt. Regnum Dei, inquit, intra uos est. Demõstratur enim, opinor ratio ex eo, quod diuinum bonum non nostra natura definitum est, non procul tamen ullo modo ab iis abest, qui illud indagare instituunt. ipsi sane ab eo remoti sunt: at in singulis illud est, incognitum tamen atque obscurum. cum enim & curis, & uitæ uoluptatibus compressum est, rursus porro tum inuenitur, cum mentem, animumq; nostrum ad illud conuertemus. sin autem ex aliis quoque hoc, quod dicimus, cõfirmatum iri oportet, in amissæ dragmæ indagatione hoc ipsum nobis Dominum præcipere censeo: quasi e cete

ris

ris uirtutibus, quas dragmas ille uocauit, etiã si omnes adsint, illa tamen una remota sit ab animo uiduo, nulla existat utilitas. propterea lucernam primum quidem accendi iubet: rationem enim fortasse significat, quæ res occultas, atque obscuras illustrat: deinde suæ quemque domi, nempe in seipso amissam dragmam exquirere uult. Hac sane dragmæ indagatione summi regis imaginem tacite intelligi oportet, quæ non plane amissa, sed sub fimo occultata est. Fimum uero, ut arbitror, carnis est interpretanda immundities, cuius sordibus purgatis, atque ablutis perspicuum id fit, quod quæritur: quo inuento, par est & ipsum, qui inuenit, animum gaudere, atque ad ipsius gaudii societatem uicinas asciscere. omnes enim re uera contubernales animi potestates, quas nunc uicinas appellauit, cum ipsa magni regis patefacta imago refulsit, quam initio nostra dragma is significauit, qui separatim nostra corda effecerat; tum incredibilem rei inuentæ pulchritudinem illæ attente aspicientes, ad diuinum illud gaudiũ lætitiáq; conuertentur. Congratulamini, inquit, mihi quia inueni dragmã, quam perdideram. Vicinæ enim, hoc est, contubernales animi potestates, quæ diuina dragma inuenta gaudent, hæ merito esse putantur: ratio scilicet, appetitio, doloris iræq; affectiones, atque reliquæ, quæ in animo spectantur facultates, quas quidem uniuersas æquum est in Domino tum gaudere, cum & ad honestum, & ad bonum omnes contuentur: neque peccati amplius circumseptæ armis, cuncta efficiunt, quæ ad Dei gloriã maxime spectant. Quamobrẽ si ratio hæc est inueniendi id, quod quæritur; aut si diuinæ imaginis, quæ iam carni sordibus obsoleuit, in

integrum

integrum restitutio hæc est: nos illud sane efficiamur, quod principio is fuerat, qui primum fabricatus est homo. quid igitur illud erat? nudus quidem is, non mortuis pellibus amictus, libere autem Dei faciem cernens, neque ex gustatu suauitatem sentiens, sed Domino solum delectatus, adiutorioque, quod ad hoc, ut diuinæ ostendunt litteræ, datum ei erat, simul utens. non enim prius Euam cognouit, quàm a paradiso expulsus est: illaque dolorum partus supplicio damnata est ob peccatum, quod dolo circumuenta admiserat. Ergo qua sane uia e paradiso primi nostri parentis causa nos eiecti sumus, eadem profecto nobis licet, si rursus in cursu erimus, ad pristinam beatitudinem redire. Quæ igitur uia est? Voluptas tum quidem fraude, doloque inducta, a peccato, lapsu ue initium habuit: deinde pudor, & metus, uoluptatis affectum consecuti sunt, ut non auderent porro in cõspectu amplius illius esse, qui eos procreauit: sed foliis, umbrisque se se occulerent, ac mortuis deinde pellibus se contegerent. Atque ita in pestiferam hanc regionem laborumque plenam, in qua moriendi solatium est coniugium inuectum, incolæ ambo, atque habitatores mittuntur. Quamobrem si futurum est, ut nos hinc dissoluamur, atque cum Christo simus: ab ultima rursus dissolutione expedit nos exordiri. ut enim qui a patria procul peregrinati sunt, cum ad eum ipsum locum reuertuntur, unde profecti sunt, primo illum locum relinquunt, quò postremo peruenerunt. Ita quoniam nostræ in paradiso uitæ separationis postremum est coniugium: hoc ipsum primum, quasi postremum aliquod diuersorium, relinquere, hæc oratio monet eos, qui ad

Christum

Christum redeunt: deinde ab iis uitæ miseriis difficultatibusque segregari, quibus post peccatum est homo affectus: præterea ab his carnis inuolucris remoueri pelliceas tunicas, hoc est ut carnis prudentia exuti homines, omniaque uerecundiæ integumenta abiicientes, non acerbe amplius huius uitæ quasi fici umbris se se occultent: sed depositis, abiectisque huius caducæ uitæ foliorum integumentis, in oculis uersentur eius, qui illos procreauit; ac fraudem, quæ ex gustatu aspectuque concipitur, eam plane repellant; in consiliumque non amplius uenenosum serpentem, sed Dei præceptum solum adhibeant. illud enim est, ut honesta dumtaxat attingamus, gustum uero malarum rerum aspernemur: quasi huiusmodi rerum, quæ in malis sunt, usus ex eo initium habeat, quoniam malum nos ignorare nolumus. Itaque illud primis parentibus præceptum est, ut ne una cum bono rerum contrariarum cognitionem caperent, sed a scientia & boni, & mali abstinerent, puroq; & simplici, neque cum ulla mali parte coniuncto bono fruerentur: quod sane, ut mea fert sententia, nihil perinde est, ac solum cum Deo esse, perpetuamq;, & sempiternam hanc delectationem habere, nec quæ ad contrariã partem spectant, cum hac ipsa suauitate communicare. Atque si confidenti animo loqui decet, fortasse hoc ita est, ac si quis a mundo hoc, qui in maligno positus est, in paradisum rursus rapiatur, quò Paulus sublatus & audiuit, & uidit, quæ neque exprimi, neque cerni possunt, neque fas est hominem loqui.

Virginitas ui mortis potentior. XIII.

ET quoniam uiuentium quidẽ domicilium est, ac sedes paradisus: neque eos recipit, qui ob peccatum morti addicti sunt: & nos e carne sumus, mortalesq; peccati causa effecti: quo modo in uiuentium loco esse is potest, qui mortis ui & potestate tenetur? quem modum, quod ue consilium hic inueniet, ut hac ipsa potestate solutus ac liber fiat? At uero ad hoc uel satis omnino est Euangelii doctrina. Quin etiam Dominum audiuimus, qui Nicodemum his uerbis alloquitur. Quod e carne natum est, caro est: quod e spiritu natum est, spiritus est. Illudq; nos nouimus, carnem propter peccatum morti subiectam: Dei uero spiritum & incorruptum & uiuificum, & immortalem esse. atqui ut quod e carne genitum est, inhæret ei omnino uis quædam, quæ id dissoluit, quod est carne concretum: sic spiritus uim quandam uitalem scilicet iis rebus attribuit, quæ a se gignuntur. Quò spectant hæc, quæ diximus? ut sane ab hac nos mortali uita abalienati, cui omnino comes adiuncta mors est, illud uitæ genus quæramus, in quo non inest mortis cursus: uita autem eiusmodi in uirginitate cõsistit. Atque hæc quidẽ quàm uera sint, paucis sane propositis, apertiora fiẽt. Quotus enim quisque est, qui ignoret, corporeæ coniunctionis opus e mortalibus corporibus constitutionẽ esse? spiritalis uero societatis copulationem iis, qui pro liberis iuncti sunt, uitam, & immortalitatem parere? recteq; ad hoc illud Apostoli quadrat: saluabitur autem per filiorum generationem mater, quæ his filiis gaudet: ut in diuinis hymnis psalmorum

uates

uates his uerbis cecinit. Qui habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætantem. Vere enim ac ſolide uirgo mater gaudet, quæ ſpiritus opere immortales liberos parit, ſterilis ob temperantiam a propheta appellata eſt. Certe eiuſmodi uita, quæ uim mortis ſuperat, potior eſt ab iis habenda, qui mente prædıti ſunt. corporea enim liberorum procreatio non uitæ magis, (pace omnium dictum ſit) quàm mortis occaſio hominibus exiſtit: ſi quidem ab ortu initium habet interitus: a quo uirginitatis cauſa qui immunes futuri ſunt, mortis in ſe terminum conſtituerunt, cum ultra in ſe illam progredi prohibuerint, & uitæ & mortis ſe quaſi terminos aliquos cum ſtatuerint, eam ſane continuerunt, ne ultra prorumperet. Ergo ſi uirginitatem mors ſuperare non poteſt, ſed eius potius præſidio illa concluditur, ac diſſoluitur; illud manifeſto compertum eſt, morte ipſa uirginitatem eſſe potentiorem: unde recte corpus incorruptum uocatur, quoniam caducæ huius uitæ muneri neque operam præſtitit, neque hoc etiam admiſit, ſe mortalis poſteritatis inſtrumentum fieri. hoc enim pacto perpetuum illum & corrumpendi, & moriendi curſum interrupit, qui a primo parente uſque ad uirginalem uitam nunquam eſt intermiſſus. neque enim fieri poterat, ut hominum genere e nuptiis procreato, mors unquã ceſſaſſet, ſed ſuperiores omnes hominum ætates prætergreſſa, cum his etiam, qui hãc uitam ingrediuntur, ſimul iam illa percurrens, uirginitatem muneris ſui terminum inuenit, quem porro tranſilire difficile eſt: tanquam Dei matris Mariæ tempore ab Adamo uſque ad eam regnum mors obtinuerit: poſteaque ſola effecit, ut, cum tanquam ad lapidem

aliquem uirginitatis fructum mors offenderit,in ea con trita sit: ita omni animo, qui uirginitatis præsidio hãc carnis uitam cohibet, atteritur quodam modo, ac dissoluitur potentia mortis, quasi non habeat, quibus ipsius stimulus infigatur.. ut enim, igni nisi subiecta sunt ligna, stramenta, fenum, aut aliud id generis, quod igne consumitur, non potest eius uis ac natura consistere: sic neque mortis uis quidquam efficiet, nisi ei materiam coniugium suppeditauerit, moriturosq; quasi damnatos parauerit. Si uero tu coniugium complecteris, id uelim animaduertas, quod iam orationis initio dictum est: unde proficiscuntur calamitatum no mina, quæ mortis causa hominibus imponuntur. Num uiduitatem, aut orbitatem, aut omnium denique rerum calamitatem, nuptiis non ante contractis, lugere licet? exoptatæ enim animi uoluptates, & lætitiæ, & oblectationes, cuncta ue, quæ in nuptiis iucunda expe tuntur, his dolorum cruciatibus concluduntur, ac ter minantur. nam ut gladii capulus politus ille quidem, tactu facilis, & ornatu undique cinctus apparet: reliquum uero ferrum mortis est instrumentum: (formido losum hoc certe est uidere: illud tamen formidolosius multo est, si ad aliquem uel pugnæ, uel cædis usum ad hibetur) hoc in genere nuptiæ sunt: quæ quasi capulum aliquem artificioso opere illustratum, politã quan dam uoluptatis speciem gustui, contrectationiq; nostræ præseferunt. Cum uero in manibus eius sunt, qui illas attigerit, luctus, miseriarumq; ipsæ mortalibus cum effectrices existant; rerum omnino grauium, quæ secũ connexæ sunt, aditum aperuerunt. Hæ miserabilia spe ctacula, lacrymarumq; plena edidere. uidemus enim

ſæpe liberos immatura ætate ſolos relictos, potētiumq́; hominum prædæ propoſitos, qui ob malorum imperitiam plerunque in rebus aduerſis rident. Viduitatis uero principium & cauſa quæ alia eſt? an non nuptiæ? diuortium igitur ab innumerabilibus his omnibus malis uacationem habet: idque non iniuria. cum enim diſſoluitur pœna, quæ contra eos, qui deliquerunt, initio ſtatuta eſt, tum etiam, quemadmodum ſcriptis proditum eſt, non matrum ſolicitudines perturbationesq́; augentur: neque dolor ortum hominis præcedit: tollitur enim ſimul calamitas, lacrymæ faciei areſcūt, inquit propheta: neque in iniquitatibus amplius conceptio, neque in peccatis partus, neque ex ſanguine, neque ex uoluntate uiri, neque exuoluntate carnis, ſed ex uoluntate Dei procreatio fit. etenim cum incorruptā ſpiritus integritatē uiuo corde quis concipit; ſapientiā hic, iuſtitiā, ſanctimoniā parit, eodemq́; modo redemptionem. Cuique enim licet, ſe matrē eſſe eius, qui hæc ſunt, ut quodam loco ait Dominus. Quoniam inquit, qui facit uoluntatem meam, hic & frater, & ſoror, & mater mea eſt. Quem igitur locum in his partibus mors habet? Re uera mortalitas a uita abſorpta eſt: uirginaliſq́; uitæ illius futuri æui beatitudinis imago quædam eſſe uidetur, cum multa ſecum ſigna illorum bonorum afferat, quæ ex ſpe nobis propoſita & parata ſunt. Primum enim quidem qui peccato prorſus moritur, Deo is porro uiuit, cum nullum amplius morti fructum pariat; cumq́; uitæ huius, quæ carnis uinculis aſtricta tenetur, perfectam, quantum in ſe eſt, diſciplinam ipſe conſtituerit; expectet porro, in beataq́; illa ſpe omnino ſit fore, ut faciem magni Dei aſpiciat: quoniam nullum

interiectis sæculis temporis spatium inter se, & Domini aduentum iste facit. Deinde quæ in resurrectione maxime præcipua bona sunt, iis in hac uita fruitur. si enim uita Angelorum similis post resurrectionem a Deo iustis uiris promittitur, illud Angelorum naturæ proprium est, ut sint a nuptiis alieni. Iam promissionis præmia is accepit, qui sanctorum uirorum splendoribus simul eluxit, qui ne nullis uitæ sordibus eorum, qui corpore carent, puram est naturam imitatus. Quamobrē si harum ceterarumq; huiusmodi rerum uirginitas conciliatrix est; quæ sane oratio huius muneris admirationem satis excitabit? quæ reliqua animi bona ita magna, atque adeo perfecta uidebuntur, ut comparatione facta, perfectioni huic adæquata sint?

In omnibus studiis uera Virginitas spectatur. XIIII.

SED si huius muneris præstantia a nobis comperta est, illud sane etiam, quod sequitur, expedit ut intelligamus: quoniam non simplex est, ut aliquis certe putauit, hoc perfectum uirginitatis officium, neque in corpore solum consistit, sed opinione etiam ad omnia peruenit, ac pertinet, quæcunque recta animi officia & sunt, & habentur. nam uirginitatis præsidio animus cum uero sponso coniunctus non corporeis modo sordibus, se ipse remouebit; sed inde etiam profectus ad munditiem aggredietur, ad omniaq; pari item securitate ibit: illud tamen pertimescendo, ne aliquo modo ad rei prauæ societatem corde plus, quàm par est, inclinato affectionem aliquam ex

ea

ea parte adulterinam capiat. Verbi gratia, sermonem enim rursus repetam, animus, qui cum Domino iunctus est, ut unus ad eum spiritus efficiatur. cumque tanquam aliquod communis uitæ pactum cum eo fecerit, ut toto corde uiribusq; eū solum diligat; non cum fornicatione se se conglutinabit, ne unum cum illa corpus fiat: neque cum ullis rebus, quæ saluti repugnent, societatem inibit, quasi una sit omnibus in rebus impuritatum cōmunitas: siq; unius alicuius sceleris labe contaminatus est, non possit eam in se contractam labem amplius eluere. atqui exemplis id, quod dicimus, aperte indicare licet. Veluti in stagno aqua pura, atque immobilis manet, nisi aliqua extrinsecus perturbatio incidit, quæ illius motum agitet; si autem lapis alicunde cadit, quæ in parte aquæ turbatio facta est, uniuersa in orbem commoueretur: nam præ grauitate, & pondere in imum gurgitem ille fertur: cumq; aquæ fluctus circa eum in gyrum mutuo ducantur; medioq; motu impulsi in summum aquæ æstum erumpant; omnis summa stagni aqua, cum ima pars mota sit, æstuum ambitu agitatur: pari ratione tranquillitas & animi quies, si unus aliquis affectus in eum inuadet, tota tamen simul concutitur, & in aliqua parte læditur. commemorant enim ii, qui hæc ipsa indagarunt, uirtutes inter se minime disiunctas esse; neque fieri posse, ut, qui unius rationem diligenter, accurateq; percurrerit, ceteras quoque non attingat: sed cui una ex uirtutibus inest, reliquas necessario eum consequi dicunt: quin etiam contra alicuius rei, quæ nos attingit, uitium ad omnem honestam uitam pertinet. uereq;, ut est apud Apostolum, e partibus totum compactum est. siue enim una

pars

pars patitur, totum ſimul dolet: ſiue gloria afficitur, totum una gaudet.

Vt aliquid eſt a uirtute remotum, ita in periculo uerſatur. XV.

SED innumerabiles in noſtra uita ſunt peccandi uiæ, uarioſq; hos delinquendi modos multitudinis nomine diuinæ litteræ oſtendunt. Multi enim ſunt, inquiunt, qui perſequuntur me, & tribulant me; & multi bellum gerunt aduerſus me ex alto. Atque alia quidem multa eiuſmodi ſunt. Fortaſſe igitur apte cõmemorare licet multos eſſe, qui adulterando inſidias ſtruunt, ut honorabile hoc uere cõnubium, & immaculatum thorum deturpent: ſique hos adulteros nominatim enumerare oportet, adulter ira, adulter auaritia, adulter inuidentia, iniuriarum recordatio, inimicitiæ, inuidia, & omnia denique, quæ ab Apoſtolo colliguntur: tanquam adulterorum enumeratio ea omnia ſint, quæ ſalutari doctrinæ repugnãt. Atqui faciamus in feminis unam eſſe forma integra, quæ ue digna ſit, ut ametur. ideoq;, quoniam regis coniugio conueniret, a quibuſdam impudicis hominibus egregiam ob formã ei inſidias poni. hæc ſane quàm diu in eos omnes, qui ſibi uitium offerre ſtudent, inimico eſt animo; remq; ipſam uero marito indicat, mulier eſt pudica, quæ ue ſolius uiri ſui honori ſeruit: nullumq; propterea cum ea locum habẽt petulantium hominum inſidiæ. ſin autem ex iis, qui inſidiantur, uni conſentit, non ſane a pœna illam liberat pudicitia, quam aliis præſefert. ad damnationem enim ſat eſt uel

unius

unius labe cubile deturpatum. Eodem modo animus is, qui Deo uiuit, non ullis rebus se oblectauerit, quæ sibi ex errore quodam non ueram honesti speciem præbent: sin ex aliqua affectione uitii maculam cordi contraxerit, spiritalis ipse matrimonii iura rescidit: atque, ut in diuinis litteris scriptum extat, in animam maleuolam non intrabit sapientia. Pari ratione nos uere dicere possumus, in animo irarum, inuidiæq; pleno, qui ue eiusmodi aliquo peccato irretitus tenetur, fieri non posse, ut in eo bonus sponsus inhabitet. quæ enim consilii ratio conciliabit id, quod natura inter se alienum non cohæret, neque ullo societatis iure illigatum est? Tu, uelim, audias Apostolum, qui docet, nihil esse luci cum tenebris commune, neque æquitati, iustitiæq; cum iniquitate, atque, ut summatim, breuiterq; dicã, omnia quibuscunque & mente comprehensus, & uocatus est Dominus, ex earum rerum differentia, quæ in eo cernuntur, hæc omnibus iis, quæ in uitio posita sunt, contraria intelligi. Si igitur difficilis est rerum inter se dissimilium societas: remotus omnino est a uirtutis contubernio, neque plane uirtutis capax est is animus, qui aliquo uitio irretitus est. Ergo quid ex iis documenti nos accepimus? hoc sane, quod pudicam uirginem, quæ rationem uitæ ducem sequitur, ab omnibus animi affectionibus se omnino abducere oportet, ac sponso, qui eam adornabit, integram se atque adeo puram cõseruare, ut aut sordes, aut rugas, aut aliquid eiusmodi minus contrahat.

Ad bonum minime aptus est is, qui aliqua ex parte in uirtutis officio peccat. XVI.

VIA est una recta, angusta illa quidem, & trita, quæ neque alterius uiæ flexiones, & diuerticula comprehendit: atque ex hac aliquo sane modo deflectere fortasse periculum est, ne quis labatur, & concidat. Si hæc ita se habent, multorum nos consuetudinem, quoad eius fieri potest, moderari oportet. qui enim contra fœdissimas uoluptates pugnacissime se defendunt, eas uero, quæ in honoribus atque imperii appetitionibus existunt, uoluptates consectantur, hi nihil omnino dissimile faciunt, ac, si quis seruus libertatis auidus, mature operam det, non ut a seruitute uindicetur, cum in eo libertatẽ esse putet; si ab eo, in cuius potestate fuit, ad alium dominum transferatur. serui enim pari condicione omnes sunt, quamuis non eorundem dominorum imperio potestate ue teneantur: cum unus aliquis illis dominetur, atque cum potestate imperet. Rursus sunt plerique, qui multo contra has uoluptates certamine, facile quodam modo sunt ab aduersario superati: atque in accurata beneq; cõstituta uiuendi ratione, doloribus & animi concitationibus, & malorum recordationibus, & ceteris denique omnibus, quæ contra hunc uoluptatis affectum restiterunt, cum facile expugnantur, tum difficulter ab iis liberantur. hocq; tum accidit, cum uirtuti cõsentanea minime est ratio, sed uitæ cursum aliqua animi dirigit affectio. Præceptum enim Domini, ut diuinis litteris scriptum est, ualde quidem lucidum est, ut uel infantum oculos illuminet; cũ illud nos doceat,

ut ſoli Deo inhæreamus: ſiquidem neque dolor eſt Dominus, non uoluptas, non formido, non audacia, aut ira, aut aliquis huiuſmodi affectus, qui in animo rudi dominatur, at ſapientia ipſa eſt, inquit Apoſtolus, ſanctificatio, ueritas, pax, & gaudium, omniaq; alia id generis. Quo igitur modo huic iunctus eſſe poteſt is, qui contrariis affectibus tenetur? aut quo modo nõ abſurdum eſt, eum, qui ſtudium in eo ponit, ut nulla affectionum ui impellatur, putare in eo, quod cõtrarium eſt, eſſe uirtutem? uerbi cauſa, ſi qui uoluptatem fugit, dolore hic uincatur: qui ue audaciam, ac temeritatem declinat, præ timiditate is animum proſternat atque abiiciat: aut qui inuicto eſſe animo ſtuduit, is metu fractus ceciderit. quid enim intereſt, hoc, an illo modo quis a uirtute cadat, uel potius ſe a Deo ipſo remoueat, qui uirtus abſoluta eſt, ac perfecta? nam in corporis ægrotationibus nihil referre quis dixerit, utrum morbi tabes a nimia cibi tenuitate ſit, an ab immoderata ingurgitatione; cũ utriuſque immoderatio eodem termino concludatur. itaque qui & animi uitæ, & ſalutis curam habet in moderata quadam animi æquitate uerſabitur, quoniam in eo permanet, ut nullam cum ea repugnantia ſocietatem habeat, quæ ſit utrinque uirtuti oppoſita. non mea quidem hæc eſt, ſed uocis ipſius diuinæ oratio. Aperte enim Domini doctrinæ hoc præceptum eſt in iis, quæ diſcipulos docet, ut agni in lupos conuerſi, non columbæ ſolum ipſi ſint, ſed aliquid etiam habeant, quod in moribus ſerpentis poſitum ſit. Hoc ſane eſt, cum quis ſupra modum ſimplicitatem colit, illud in hominibus non laudabile uideri, quaſi habitus hic ad extremam dementiam propius accedat:

neque tamen putet quis solertiam, quæ a plerisque laudata est, & calliditatem in uirtute poni; quoniam contrariorum expers sit, neque modum excedat. sed qui ex una imprudentiam, ex altera quandam in rebus prauis sapientiam amputauerint, unam aliquam efficiunt habitus constitutionem, quæ ex ea, quæ uidetur repugnantia, sit conglutinata: quasi ex utroque contrario unum perfectum sit honestum, quod & ex animi simplicitate, & solertia conflatum est. Estote, enim inquit, prudentes ut serpentes, simplices ut columbæ.

Sola uirtus, etiam perfecta, nihil omnino prodest ei, qui in omnibus uirtutem non colit. XVII.

QVOD igitur eo loco dictum est a Domino, commune sit omnis uitæ præceptum, iis præsertim, qui uirginitatis studio ad Deum accedunt: ut, cum ad unum aliquod rectum officium respiciāt, non modo res contrarias caueant, sed quod bonum est undique sibi colligant. neque enim miles, qui armis partē aliquam corporis munierit, reliquum corpus armis nudum periculo obiiciet. quid enim ei lucri est ex parte corporis armata, si a partibus nudis occasionem aduersario ostendet? quis formosum eum dixerit, cui ex iis, quæ ad formæ speciem attinent, aliquid est calamitate rescissum? turpitudo enim, ac deformitas reliquarum partium uenustatem eius, qui firmo est corpore, corrupit: qui si, ut in Euangelio quodam loco scriptum est, ridiculus est, qui turris ædificium aggressus, atque in fundamentis omne quidem studium suum

ſuum cùm poſuerit, extremam ædificii partem non eſt executus: quid ex hac nos parabola aliud cognoſcimus, quàm ut, propoſita re aliqua ſublimi, finem aſſe qui ſtudeat, qui uariis mandatorum quaſi ſtructuris Dei opus perficiunt? Neque lapis enim unus tota eſt turris ædificatio: neque præceptum ſane unum perfectionem animi ad eum ducit, quem nos quærimus, modum: ſed iactum eſſe oportet plane fundamentum; atque ſuper aurum, ut ait Apoſtolus, & lapides pretioſos ædificium ſtruendum eſt: ita enim mandatorum opera propheta appellauit his uerbis: Dilexi mandata tua ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum. Atque pro aliquo quidem fundamēto ſit honeſtæ uitæ propoſitum ſtudium: hocq; fundamento extructa ſint omnia uirtutis opera: ſi ualde honeſtum hoc, & Deo conueniens eſſe creditur, ut ſane & eſt, & creditum eſt. Sed niſi huic perfecto officio uita omnis conuenit, reliqua ue animi perturbatione hoc inquinatur; illud aurium ornamentum eſt, quod in naribus feræ, aut margarita, quæ ſit porcorum pedibus proculcata. Sed de his quidem hactenus.

Omnes animi poteſtates uirtutem ſpectare debent. XVIII.

SI uero quis pro nihilo putat, uitæ ſuæ rationem cuipiam inuicem accommodare, res ſuas domeſticas contemplatus ad hoc præceptum erudiatur. ut enim paterfamilias domi ſuæ paſſurus mihi non uidetur, ut res fœdas, ac turpes cernat, ueluti non ſtratum lectum, aut menſam ſordium plenā,

aut uasa pretiosa quæ aliquò coniecta sint, ubi sordium situs est, quæ uero sunt ad usus minus honestos accōmodata, in oculis adeuntium illa posita sint: sed apte ille atque ordine recto cuncta collocando, suumq; cuique rei locum tribuendo: cum exploratum habeat quo ordine res domi suæ sint: tum fidenti animo, quasi nullo pudore prohibitus, hospites ac peregrinos excipiet: eodem modo domicilii nostri domino, ac moderatori, nempe rationi, agendum esse arbitror: ut, quæ in nobis sunt, omnia recte instituat; singulisq; animi potestatibus, quas & pro instrumentis, & uasis summus nostræ naturæ opifex fabricatus est, iis apte, & ad honestatem utatur. Si uero quis hoc, quod a nobis inepte fortasse, & multis uerbis dicitur, non intelligit: sigillatim sane explicabitur, quo pacto iis, quæ sibi insunt, utendo, sit ad id, quod expedit, accōmodaturus. Atqui cupiditatem, quæ in animi pura castitate sedem posuerit, quasi rem aliquam detestabilē haberi oportere dicimus; ac Deum, qui bonorum suorum primitias capit, cum illum semel cōsecrauerit, & intactum, & purū conseruare, ne ullo modo huius uitæ sordibus inquinetur. Excandescentiam uero, & iram, & odium quasi canes aliquos ostii custodes ad solam peccati repugnantiam in uigilia, & statione manere: aduersusq; furem & hostem natura eum usum esse, qui in diuini thesauri perniciem aditum sibi facit, atque ob eam causam uenit, ut furetur, & mactet, & perdat: pro telo aliquo audaciam, & fortitudinem afferri oportet, ne ulla formidine, quæ incidat, aut subitis impiorum affectibus animus consternetur: spe autem & tolerantia quasi baculo inniti, si quando quis tentationibus defatigatur, in

peccatis

peccatis uero pænitentiæ tempore ſi uſu uenerit, doloris remedium parare, atque adhibere, quaſi neque hoc alias utile ſit, ac ſalutare niſi ad ſolum huiuſmodi pænitentiæ uſum: tum uero recta horum regula iuſtitia erit, quæ docet, quid in omnibus & dictis, & factis ſit a peccato alienum, quo ue modo animi partes inſtitui oporteat, qua ue ratione, quod cuiuſque proprium ſit, pro dignitate tribuatur. Cupiditatem autem, quæ in plus habendo poſita eſt, multam illam quidem, & immenſam in ſingulorum animis, ſi quis ad eam, quæ a Deo eſt, appetitionis uim addiderit; is in hac ipſa plus habendi cupiditate beatiſſimus erit, cum eam illuc impellat, quò impelli laudabile eſt. Atqui ſapientiam, prudentiamq; rerum omnium, quæ expediant, conſultrices, uitæq; ſuæ cõtubernales adhibebit, ut nullo unquã tempore aut imperitia, aut imprudentia in errorem abducatur. Sin autem iis, quas commemoraui, uirtutibus neque ut par eſt, neque ut earum natura poſtulat, quis uſus eſt, ad idq;, quod minime decet, earũ uſum cõuertit; uel quia ad res turpiſſimas cupiditatẽ adiicit, uel quia in uicinos odiũ cõcipit, uel quia iniquitatẽ colit; uel quia ſe contra parentes acrẽ oſtẽdit, atque abſurda quæque audet, inaniaq; ſperat: hic certe cum prudentiã, & ſapientiã a contubernio ſuo repellat, ingluuiẽ quandam, atque intẽperantiã ſibi ſocias adiungat: qui ſi in reliquis eodem modo facit, inſulſus utique eſt, & monſtri ſimilis: quaſi non deformitatem ipſam quis merito eum dicere potuiſſet: ut enim ſi quis armis undique munitus, galeã conuertat, ut & faciẽ tegat, & conum in poſteriorẽ partẽ inclinauerit, pedesq; in thorace habeat, ocreas pectori accõmodet, quæ ue a læua ad dexteram

dexterā commutet, dexteræ uero partis ad armaturam læuæ apponat: quod igitur uerisimile fit, militia ut huic eueniat, qui ita præpostere est armis instructus, hoc ipsum consentaneum est illi in uita accidere, qui mente ita perturbata est, ut animi uirtutum usum peruertat. Quin adhibenda est a nobis quædam diligens in his cōuenientiæ decorique ratio, quam in animis uera temperantia inserere solet. Sique perfecta absolutaque huius uirtutis definitio consideranda est, fortasse quidem proprie dicitur omnium animi motuū bene constituta quædam, & cum sapientia, prudentiaque coniuncta moderatio. Atque huiuscemodi animi constitutio non ullo amplius labore, neque studio ad rerum sublimium cælestiumque societatem indigebit: sed nullo sane negotio, rebus contrariis reiectis, cum id, quod quæritur, naturaliter teneat, perficiat id, quod assequi difficile uidetur. qui enim extra tenebras longe positus est, eum & in luce omnino uersari, & qui mortuus nō est, illum uiuere necesse est. Et profecto, nisi quis frustra animam suam accepit, in ueritatis uia plane erit: quoniam prudentia, ac scientia, quam quis adhibet, ne a uia declinet, dux sane aliquis diligens est recti itineris. ut enim serui, iam seruitute liberati, cum operam iis nauare desierint, quorum potestate tenebantur, postquam sui iuris sunt ac potestatis, omne studium, atque operam in se ipsi cōuertunt: sic animum seruili corporis obsequio liberatum in illius uersari arbitror actionis cognitione, quæ sibi propria est, ac naturalis. siquidem libertas, ut ab Apostolo didicimus, in eo est, ut ne quis rursus seruitutis iugo illigetur; neque tanquam seruus fugitiuus, aut ueterator factus, nuptiarū cōpedibus uinctus sit.

ſit. Sed ad ipſum initium hæc mea redit oratio. Quoniam non in eo ſolum perfecta eſt libertas, ut a nuptiis abſtineatur; ne quis ita exiguum & uile putet hoc uirginitatis officium, tanquã paruo carnis ſolum reprimendæ præcepto ſe perfecte agere arbitretur. ſed quoniam quiſquis peccatũ facit, ſeruus eſt peccati: illa in omni re ſtudioque praua ad uitium propenſio hominẽ quodam modo ſeruituti ſubiicit, uitiique notam ei inurit, cum cicatrices atque inuſtiones peccati plagis illi obducat. Quare qui ſummum hoc uirginale inſtitutum aſſequi uult, eum & omnibus in rebus ſui ſimilem eſſe, & puram in omni uita integritatem caſtitatemque præſe ferre oportet. Atque ſi ex ullis, quæ a diuino ſpiritu ſunt, litteris huic orationi patrocinium quærere oportet; ad ueritatis cõfirmationem per ſe ſatis eſt ueritas ipſa, quæ in Euangelio aliquid huiuſmodi ex parabola quadã nobis præcipit. Optimos, atque eſui aptos piſces a malis ac uenenatis ars piſcandi ſecernit: ut ne, cum peſtiferi ex illis aliqui in uaſculum irrepſerint, optimorum piſcium uſus inutilis fiat. Hoc item ueræ temperantiæ munus eſt, ex omnibus ſtudiis, quod purum utile ue eſt, id in omni re deligere: quod uero obſcurum eſt an expediat, hoc tanquam inutile reiicere, illudque communi, & mundanæ uitæ relinquere, quæ mare quoddam eſt parabolarum modo appellata: quandoquidem pſalmiſtes etiam pſalmo quodam nobis confeſſionis doctrinam cum exponat, caducam hanc, & affectionibus expoſitam, turbulentamque uitam, aquas animam attingentes, & profundum maris, & procellas appellat: in qua ſane uita omnis peruerſa mens ad Aegyptiorum ſimilitudinem, quaſi lapis aliquis demergitur. Quod

uero est Deo gratum, & ad ueritatem perspiciendam uim habet: quod Israelis nomine est ab historia appellatum: hoc solum, quasi exsiccatis aquis, mare transit, cum nullam rerum humanarum acerbitatem, quasi salsuginem, lege duce attingat: adumbratio enim legis Moses erat. Atque populus quidem Israeliticus mare exsiccatis aquis transiuit: Aegyptii uero cũ illud ipsum transirent, omnes summersi sunt. horum uterque populus, sua quisque affectione ducebatur. Hic quidem facile, & celeriter mare transmittit: ille aquis imis demergitur. celer enim, atque expedita aliqua res, quæ in sublime fertur, uirtus est: quandoquidem omnes, qui uirtuti congruenter uiuunt, quasi nebulæ, ut Esaiæ contigit, quasi ue columbæ cum pullis alte euolant: peccatum uero graue, &, ut unus e prophetis ait, quasi plumbi talentum deorsum fertur. Sed si cuipiã difficilis hæc historiæ explicatio, & quasi ui quadam ad id sententiæ adducta uidetur; neque quod in maris illa transmissione factum est miraculum, id ad utilitatem nostrã litteris consignatum esse putat: Apostolum hic in consilium adhibeat: Quod enim illis euenit, & adumbrationem nostræ disciplinæ habuit, & ad nostram institutionem conscriptum est.

Mentio Mariæ Aaronis sororis, quasi eius, quæ huius perfecti officii rationem inierit. XIX.

NOBIS uero ut hæc ipsa commentaremur, occasionem dedit prophetissa Maria, quæ exsiccato mari transmissoque, mulierum choro stipata cum esset, canoro tympano præcinit: fortasse enim illa historiæ

historiæ commemoratio tympano tacite significare ui detur uirginitatem, quæ primum à Maria exculta est. Nam tympanum omni aquæ humore purgatum, aridumque, magnum sonum emittit: ita uirginitas cum nullum huius uitæ humorem in se colligat, clara & illustris existit. Si itaque mortuum quidem corpus illud tympanum fuit, quod manibus Maria tractabat: corporisque affectuum interitus quidam uirginitas est: fortasse signum hoc non ualde remotum est, prophetriam hanc uirginem esse. Sed hæc nos quidem coniecturis quibusdam,& opinionibus,non certa demonstratione, ita esse putauimus, Prophetissam Mariam uirginũ cætui præfuisse; licet multi, qui hæc animaduerterunt,cælibem illam fuisse aperte ostenderint: quoniam in nullis historiarum monumentis de eius matrimonio, aut liberorũ procreatione memoriæ proditum est: alioqui nõ a fratre eius Aarone, sed a uiro si habuisset, nominata esset, quia nõ frater,sed uir uxoris caput nominatur. At uero si a quibus in benedictionis parte liberorũ procreatio expetebatur, iis etiam legitima fuit,& honesta uirginitatis gratia: quomodo nos, qui carnis uinculis astricti, diuinas benedictiones nõ exaudiuimus, in hac uersari decet? Diuinis enim sermonibus apertũ, & pate factum est, quando & concipere & parere salutare sit, quod ne multæ prolis genus a sanctissimis Dei uiris expeteretur. Nam & propheta Esaias, & diuinus Aposto lus hæc ipsa aperte sapienterq; significarunt: unus quidem his uerbis.Sic facti sumus a facie tua Domine: cõcepimus,& quasi parturiuimus. Alter uero in omnibus gentibus se multos genuisse gloriatus est, ut & ciuitates uniuersas & nationes pepererit: cum nõ Corinthios

ſolum, Galataſque ſuis laboribus ad lucem adduxerit, & ad Dei religionē informauerit, ſed ab Hieroſolyma undique illas omnes continentis regiones uſque in Illyricum ſuis liberis expleuerit, quos Euangelii uirtutē Domino genuit. Ita beatus in Euangelio prædicatur ſanctæ uirginis uenter, qui immaculato partui miniſtrauit, quia neque partus uirginitatem diſſoluit, neque uirginitas huic partui impedimento fuit. Cum enim ſpiritus ſalutis naſcitur, ut inquit Eſaias, inutiles omnino ſunt carnis uoluntates: atque in hanc ſententiam eſt aliquis apud Apoſtolum ſermo. Noſtrum quiſque duplex homo eſt, unus quidem qui extrinſecus definitur, cui à natura eſt datū ut corrumpatur; alter uero qui ex occulto cordis intelligitur, qui renouationem capit. Si igitur uerus ſermo, is autem uerus eſt propter ueritatem, quæ in eo loquitur: minime abſurdū eſt, duplex in utroque, qui in nobis eſt, homine putare matrimonium mutuum, & conueniens eſſe: fortaſſeque qui dicere audebit, corporis uirginitatem, ſpiritalis atque interioris matrimonii adiutricem atque hoſpitem eſſe, is à recto non aberrabit.

Fieri non poteſt, ut corporis uoluptatibus ſimul quis ſeruiat, & temperantiam, quæ Deo grata ſit, aſſequatur. XX.

QVEMADMODVM non poſſumus manuū munere actioneque duas ſimul artes exercere, ueluti & agriculturæ & nauigationi ſimul operam dare, ferrariamque ſimul & lignariam facere: ſed

ſi quis

ſi quis uni recte ſeſe daturus eſt, alteram deſerat neceſſe eſt. Ita cum binæ nobis propoſitæ ſint nuptiæ, quarũ unæ carnis opere cõficiuntur, alteræ uero in ſpiritu conſiſtunt: ſtudium, quod in unis ponitur, ab alteris nos neceſſario ſeparat. Neque enim oculus ſatis eſt, qui res duas ſimul uideat, niſi ſeparatim ac per ſe in earum rerum alteram, quæ cerni poſſunt, ſe coniiciat: neque lingua diuerſarum uocum ſonis ſimul ſeruiet, ut hebræas & græcas uoces eodem tempore ſimul exprimat: nec aurium item ſenſus & rerum explicationem, & uerborũ, quæ ad docendum appoſita ſunt, orationem una percipiet: diſſimilis enim ſermo eſt, qui ſi ſeparatim auditur, ſententiam auditori imprimit: ſi uero confuſe exprimitur, aurium ſenſum perturbat, atque iis, quæ ſignificantur, confuſe prolatis, quædam non diſtincta confuſio mentẽ occupabit. Pari ratione appetitio noſtra naturam non habet, ut corporeis ſimul uoluptatibus ſeruiat, & ſpirituales nuptias ambiat: neque enim ſimilibus ſtudiis utriusque rei propoſitum aſſequi licet: unius enim ratione & continentia, & corporis affectuum interitus, & eorum omnium, quæ e carne exiſtunt, deſpicientia nobis conciliantur: e corporea autem coitione omnia his contraria apparent. Veluti igitur cum de duobus dominis ad deliberandum propoſitum eſt, quoniam fieri non poteſt, ut utriuſque imperio quis ſimul pareat: nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire: is, qui recte ſapit, utiliorem ex his dominum deliget: ita ſi binæ propoſitæ ſunt nuptiæ, quia in utrisque eſſe non licet; cælebs enim, quæ diuina ſunt, curat: qui uero nuptiis iunctus eſt, in rebus mundanis ſtudium ponit: temperantium hominum eſt, non aberrare in eo deligendo,

quod utile eſt: neque uiā ignorare, quæ ad bonum ducit: quam quidem uiam nemo aliter, niſi aliquo eiusmodi exemplo cognoſcere poteſt. Vt enim qui in corporeis nuptiis cupit non uilis, & abiectus eſſe, cum appetat optimum corporis habitum, decorum ornatum, diuitiarum copias, & omnem aut ex uita, aut ex genere turpitudinem uitet, humanamque in hoc curam ponat: hoc enim pacto id aſſequitur, quod maxime uult: ita qui ſpirituale matrimonium contrahere cupit, primum quidem mentis renouatione iuuenem ſe & ab omni ſenectute remotum, deinde diuitem ſe oſtendet, & copioſum earum rerum, quibus abundare maxime beatum eſt, non his terrenis opibus extolli, ſed cæleſtibus theſauris ornari. Generis uero nobilitatem non ex fortuna quadam, quæ caſu aduenit, qualis pleriſque uel peſſimis hominibus cōtingit, ille ſe habere contendet, ſed eam, quæ & labore, & ſtudio ex ſuis recte factis comparatur. hanc ii ſoli oſtentant, qui ſunt lucis, & Dei filii, & ſolis ortu illuſtres, ob clariſſima eorum facta iura reddunt. Fortitudinem autem, atque optimum corporis habitum, neque corpus exercendo, neque carnem ſaginando efficiet: ſed contra potius uim ſpiritus imbecillitate corporis perficiat. Quæ uero harum nuptiarum ſponſalia munera adhibentur, non ea ſunt, quæ his fallacibus hominū ſunt pecuniis elaborata, ſed quæ ex animi diuitiis dono data ſunt. ſi munerum horum nomina audire cupis, audi Paulum optimū nuptiarum inſtructorem de quibuſdam, qui diuites in omnibus facti ſunt, in quibus cum alia multa & magna dicat, illud etiam, In caſtitate, addit. Rurſusque quæcunque alibi in ſpiritualibus fructibus numerantur, omnia harū nuptiarum

ptiarum dona sunt. Ac si quis Salomoni fidem adhibiturus est, ut & contubernalem sibi, & uitæ sociam ueram sapientiam adiungat, de qua is ait: Dilige eam, & custodiet te, honora eam ut cōplectatur te: hic pro huius cupiditatis dignitate stola pura ornatur, cum iis, qui nuptiis his gaudent, diem festum agendo, ut ne foras eiiciatur. qui enim festi diei celebritatis participem se esse dignum putat, nuptialem uestem non induit. Perspicuum uero est & in uiris & in feminis communē ad huiusmodi nuptiarum studium esse rationem: quia ut est apud Apostolum, non est masculus, neque femina, sed omnes & in omnibus Christus: merito qui sapientiæ amore ducitur, hic in omni cupiditate propositum sibi Christum habet, qui uera sapientia est. atque animus is qui cum incorrupto sponso sese iungit, ueræ sapientiæ, quæ Deus est, amore tenetur. Quid sit autem spirituale matrimonium: quo ue purus cælestisq; amor spectet, ex iis sane, quæ commemorauimus, satis est a nobis demonstratum.

Qui accuratam hanc uiuendi rationem tenere instituit, ab omni corporis uoluptatum genere se abdicare debet. XXI.

QVONIAM sane manifesto compertum est, non posse quempiam ad Dei puritatem accedere, nisi talis ipse prius factus est: illud certe necessarium est, ut se magno aliquo, firmoque interiecto muro, a uoluptatibus remoueat: ut nullo quidem pacto, hac appropinquatione, cordis inquinetur munditi es. murus uero firmissimus est quædam ab affectuum imperio

imperio abalienatio. Cum enim uoluptas, ut a ſapientibus intelligi licet, genere una ſit: ueluti aqua aliqua, quæ ab uno fonte manans in uarios riuulos partitur: ſic illa per ſingulas ſenſuum uias ſeſe in uoluptatum amatores infundit. Igitur qui ex uno aliquo eius uoluptatis ſenſu, quæ ſibi inhæret, uictus eſt; ex ea parte, ut uoce Domini monemur, plagam in corde accepit. quoniam qui oculorum ſenſu cupiditatem expleuit, corde is peccati labem concepit. Quod uero de parte illic eſt à Domino prædictum, id de uniuerſis ſenſibus intelligi arbitror, quaſiq; nos illud, quod dictum eſt imitando, recte hæc addamus. Qui ad concupiſcendum audiuit, qui tetigit, qui denique omnem, quæ in nobis eſt, facultatem ad aliquem uoluptatis uſum diſſoluit, is corde peccauit. Quare ut ne hoc eueniat, regula eſt hæc adhibenda ad uitæ temperantiam accommodata, ut animum ne ad aliquid unquam quis adiungat, in quo aliqua permiſta eſt uoluptatis cupiditas: atque imprimis uoluptatem eam maxime caueat, quæ guſtatu percipitur: quoniam antiquior quodam modo, quaſiq; uitii mater uidetur. Quæ enim e cibo, atque potione exiſtunt uoluptates, cum modum plus iuſto excedant, grauium malorũ neceſſitatem corpori imponunt: quoniam immoderata cibi ſatietas multos admodum huiuſmodi morbos mortalibus parit. Ergo, ut nulla potiſſimum horum malorum turba corpus perturbatum in nobis tranquillum maneat, continentior uitæ diſciplina quædam eſt diligenter procuranda, adhibendaq; ut non uoluptatem ſed neceſſarium in ſingulis uſum delectationis modum & terminum conſtituamus. Sin autem cum neceſſitate iucunditas ſæpe cõmiſta eſt: quoniam,

niam condimentum omne nouit indigentia, quæ uehementi cibi appetitione id, quod ad cibi usum compertum est, suauitate condit: oportet neque propter oblectationem, quæ consequitur, necessitatem abiicere, neque propter ipsam necessitatem uoluptatem persequi, sed ex omnibus deligendo id, quod utile est, illa, quæ sensum oblectant, negligere nos debemus.

Continentiam exercere non debemus plus quàm oportet. XXII.

VIDEMVS autem quemadmodum & agricolæ paleas frumento commistas artificiose secernant, ita ut ex his utrunque ad usum suum, hoc quidem ad hominum uitam, illas uero & ad combustionem & ad bestiarum pastum assumant. Igitur & qui temperantiam colit, a uoluptate necessitatem, quasi a paleis frumentum seiungit: ut uoluptatem quidem ad bestias eiiciat, quarum consumatio, ut uerbis Apostoli utar, est in combustionem: necessitatem uero rerum suauium, quatenus oportet, ipse sumet: sed quoniam plerique in alterum immoderationis genus delapsi inciderunt, studiumq; in eo, quod sibi proposi tum habent, ipsi adhibentes ex nimia quadam diligentia in res contrarias uenerunt: atque alio quidem modo a rebus cælestibus ac diuinis animum remouentes, in occupationes & curas humiles ceciderunt, cum ita ad harum rerum, quæ corporeæ sunt, obseruationes mentem adiecerint, ut neque cælestia illis, neque diuina liberum sit animo contemplari: sed ad hoc inclinati sint ut carnem exagitent, atque affligant: præclare

certe

certe ageretur huius etiam rei curam adhibere: atque hanc utranque immoderationem æqualiter refugere, ut neque corporis obæsitate mentem quasi aggeribus circumsepiant, neque rursus inductis imbecillitatibus tenuem illam, & humilem efficiant, & ad corporis labores prorsus inutilem; meminerintque illud præceptum sapientis uiri, qui prohibet, ut ne quis ad dextram, neque ad sinistram declinet. Audiui equidem medicum quempiam artis suæ præcepta differentem dicere: corpus nostrum quattuor non eiusdem generis elementis, sed diuerse inter se affectis concretum esse: calidumque frigido misceri ac temperari: humidæq; naturæ temperationem quandam ex arida siccaque præter opinionem fieri, mediaque quadam rerum, quæ conueniunt, cognatione adhibita cum contrariis cohærere. Atque subtili huiusmodi arte ille, qui in hoc indagandæ naturæ studio uersatur, rationem demonstrat, aitque singula hæc ab oppositis naturaliter, quasi medio interiecto, disiuncta; quodam qualitatum propinquarum affinitate cum contrariis conuenire. Cum enim frigus & calor æqualiter cum humore ardoreque cohæreant: rursusq; humor & ardor æquali caloris & frigoris temperatione componantur: hæc qualitatum eadem æqualitas, quæ in contrariis apparet, rerum inter se contrariarum conuenientiam per se gignit. Sed quid ad me singula diligenter explicare attinet, & quo modo hæc ob naturæ repugnantiam inuicem disiungantur, & rursus ob qualitatum cognationem, mutuo temperata coniungantur? Verum eam ob causam nos de iis, quæ diximus, mentionem fecimus, quoniã, qui, his rebus animaduersis, corporis naturam cõmentatus est, hic monuit æqualem eam

eam qualitatum potentiam omni ratione curari oporte re, quia in hoc ſita eſt bona ualetudo, ut nihil eorum, quæ in nobis inſunt, ab aliis ſuperetur. Igitur nos huiuſmodi corporis conſtitutionem, ſi quid ueri earum rerum commemoratio habet, ad ualetudinē perpetuo tuendam curare debemus, ut ad nullam partē eorum, ex quibus compacti ſumus, neque nimium, neque parum ex inæquali uictus ratione addamus, atque uehiculi rectorem, quàm maxime poſſumus, imitemur. Vt enim ille ſi forte equuleos non conſentientes concordesq; regit, neque celerem uerberibus incitat, neque tardum habenis reprimit; neque rurſus peruerſum, effrænatum, indomitum ſuis illum incitationibus in ordinis perturbationem efferri ſinit, ſed hunc dirigit, illum refrænat, & alium flagello impellit, quoad unam omnibus ad currendum conſpirationem effecerit: eodem modo mens noſtra, quæ corporis habenas in ſe habet, non ignis additamenta excogitabit ardori, qui adulta ætate uehementior ſane eſt, quàm oportet: neque quod aut tempore, aut affectu refrixerit, magis ea accendet, quæ frigida & extincta ſunt: atque in reliquis quidem qualitatibus pari ratione id audiet, quod diuinis litteris ſcriptum eſt: Ne qui multum, abundet: qui parum, minus habeat: ſed quod in utroque immoderatum eſt, amputans, augere id curabit, in quo deeſt: & corporis incommoditatem æqualiter in utroque cauebit, ne uel præ abundantia deliciarum ita perturbata ſit caro, ut regi non poſſit, uel præ immoderata afflictatione male affecta; tenuis, & ad uſus uitæ neceſſarios infirma efficiatur. hac ratione illud perfectiſſimum eſt continentiæ propoſitum; ut nō ad corporis afflictatio-

nem, sed ad commodas animi functiones spectet.

Ad animi perfectionem tam impedit corporis obæsitas, quàm afflictatio immoderata. XXIII.

QVI uero philosophiæ deditus est, quem uitæ cursum in singulis rebus tenere eum oporteat, & in quibus uersari, & quæ cauere, & ad quæ studia animum adiungere, quæ ue sit continentiæ ratio, qui disciplinæ modus, qui denique uitæ cursus omnis, qui ad hoc propositum spectat, cuicunque gratum est diligenter cognoscere; præcepta quidem multa litteris consignata sunt, quibus hæc ipsa traduntur. sed minorem uim habet illa præceptorum explicatio, quæ uerbis potius, quàm factis demonstratur. nullaque rei difficultas inest, ut aut longinquum iter, aut multam nauigationem nos subire oporteat, ut præceptorem huiusq; disciplinæ magistrum assequamur. Sed prope te uerbum est, inquit Apostolus, & in præsenti gratia. Hoc loco uirtutum officina est, in qua huiusmodi uita ad summam quandã integritatem progressa, sordibus purgata est. Multa etiam hoc loco cũ iis, qui tacent, tum illis, qui loquuntur, proposita est facultas, ut ex factis ipsis cælesti hoc uitæ instituto erudiantur. quoniam oratio omnis, quæ nullis factis perspicua est, etsi ornatu multo perpolita est, ad inanimatæ imaginis similitudinem prope accessit, lineamẽtisq; & coloribus quasi florentem aliquam formam præseferet. Nanque qui facit, & docet, ut quodam loco est in Euangelio, hic uere homo, & pulchritudine insignis, qui

qui uiuat, agat, & moueatur. quare ad hunc se conferre eum oportet, qui ex oratione, quæ loquitur, uirginitate florebit. Vt enim qui alicuius nationis sermonẽ discere instituit, minime per se satis est, ut a se ipse erudiatur: sed ab iis, qui illius sermonis periti sunt, instituitur: atque hoc pacto breui ex audiendi consuetudine progressus, peregrini sermonis particeps efficitur: sic opinor, si hæc uita non naturæ uia progreditur, sed nouo quodam instituto aberrat, eam perfecte a nemine posse percipi, nisi optimo uiro duce utatur: atque alia omnia, quæcunque huic uitæ studia proposita sunt, rectius ab eo perficerentur, qui illis deditus est, si a doctoribus, magistrisq; scientiã illarum rerum perciperet, quarum studio tenetur, quàm si per se ad rem aggrederetur: non enim in principiis institutio hæc est, ut ex necessitate quis res, an utiles sint, ad suum iudicium deferat: quandoquidem rerum incognitarum periculum facere audere, non extra discrimen positum est. Quemadmodum enim medicinam prius incognitam ex usu rerum homines inuenerunt, quibusdamq; obseruationibus eius præcepta breui patefecerunt, ut cum rerum, quarum periculum factum est, exemplo esset cognitum, quid prodesset, quid ue noceret, id hoc modo in artis rationem redactum sit: quod ue a maioribus ea de re præceptum fuit, id sit postea diligenter obseruatum: nunc uero qui ad hanc artem se contulit, non necesse habet suo periculo medicamentorum uim cognoscere, num uenenum sit, an remedium: sed cognitas res cum ab alio discat, ipse medendi munere perfecte fungetur: pari ratione de animorum medicina dicendum est. Hæc autem philosophia est, ex qua omnis affectionis,

quæ animum attingit, curationem cognoſcimus. Non neceſſe igitur eſt, coniecturis quibuſdam, atque commentationibus ſcientiam perſequi, ſed cognitionis eius facultas multa in eo eſt, qui diuturna multa ue conſuetudine adeptus eſt habitum. Periculoſa eſt enim plerunque uel in omni negotio conſiliorum moderatrix adoleſcentia: neque facile quiſpiam aliquid earum rerum, quæ ſtudio dignæ ſunt, recte ab eo factum comperit, a quo non eſt ſenectus in conſilii ſocietatem adhibita. quanto enim quod nobis propoſitum eſt, reliquis ſtudiis grauius, maiusq; apparet, tanto diligentius nos periculum cauere debemus. Nam adoleſcentia quidem, quæ non conſilio regitur, in reliquis rebus, aut facultatibus ſuis damnum importauit, aut aliquo mundanæ laudis ſplendore, aut dignitate ſpoliata eſt: in hac uero cupiditate magna illa quidem, ac diuina non pecuniæ in periculum ueniunt, non gloria mundana, unius diei ſpatio deficiens, non aliæ denique ullæ res, quæ aliunde nos conſequuntur: quas quidem res ego ſane deſpicio, exiguamq; harum tanquam extrinſecus uenientiũ rationem moderati ac temperantes homines habent: ſed conſilii temeritas ipſum animum commouet: atque huius detrimenti periculum eſt, non illius ſane, quo cum quis afficitur, fortaſſe fieri poſſe uidetur, ut illud ipſum reſarciat: ſed illud quidem, ut ne ſe ipſum quis perdat, atque animæ ſuæ damnum importet. Qui enim patria bona conſumpſit, non fortaſſe deſperat, quamdiu in uita eſt, quibuſdam adhibitis cogitationibus, ſe ad priſtinas rurſus poſſe peruenire bonorum copias. qui uero a uita ipſa cecidit, omnem ſimul ſpem abiicit poſſe ſe ad meliora redire. Itaque quoniam adoleſcentes

lescentes & mente infirma plerique se ad uirginitatis studium cōferunt: illud in primis studiose eis curandū est, ut optimum huius uiæ ducem ac magistrum quærant, ne quando propter rerum ignorationem, quæ in illis est, transuersas, quasdam sibi uias atque recta aberrantes muniant. Boni enim duo supra unum, inquit, Ecclesiastes: facile uero uincitur unus ab aduersario, qui Dei uia cursum tenet: req; uera, Væ soli, quando cadit, quoniam non habet, qui eum erigat. Iam enim non nulli ad grauis uitæ cupiditatem laudabili impetu alacriter usi sunt: & hoc cōsilio simul perfectionem assecuti, ex superbia altero lapsu in terrā deiecti sunt, cum ipsi dementia sua decepti, illud putauerint honestum, ad quod eorum mens serperet. ex his illi sunt, qui pigri, atque inertes homines a sapientia uocati sunt: qui suis spinis uias peruerterunt: qui illam ad mādatorum Dei opera propensionē, animæ existimarunt detrimentum: qui Apostolorum præcepta traditionesq; abrogarunt, nec suo pane honeste uescuntur, sed ad alienum intendunt, cum uiuendi artem in desidia, ignauiaq; ponant. unde somniatores sunt, qui somniorum deceptiones probabiliores faciunt, quàm Euangelica præcepta; reuelationesq; species rerum in somnis oblatas putant. ab his existunt qui domos ingrediuntur: rursusq; alii qui immanem & feram uirtutem opinantur, dilectionisq; præceptum ignorant, neque beneficentiæ, neque animi modestiæ fructum cognoscunt. At sane quis omnes huiuscemodi casus prolapsionesq; percurreret, in quos aliquis fertur, cum ad eos se conferre recusat, qui Deo probati sunt? Cognouimus enim nos ex his non nullos, qui famem usque ad obitum patien-

ter tulerunt, quasi his sacrificiis placetur Deus: rursusq; alios, qui quasi e regione oppositi ad contrariam rem se adiunxerunt, nomineq; dumtaxat cælibatum profitentes, a communi uiuendi consuetudine non longe absunt, utpote qui non uentris solum uoluptati indulgeant, sed etiam cum feminis aperte contubernii societatem habeant: hancque cum iis familiarem uiuendi consuetudinem fraternæ cognationis nomine appellant, nempe honestiori nomine suam occultantes mentem, quæ ad peiora procliuis est. Atque ab his quidem graue hoc admodum, & purum uirginitatis studium ab aliis uituperatur.

Qui accuratam hanc uitæ rationem assequi uult, a perfecto uiro erudiatur necesse est. XXIIII.

VTILE igitur est adolescentes huius sibi uitæ modum præscribere, quoniam nostra hæc ætas bonorum exemplis abundat: quin etiã si unquam alias, morum grauitas hoc tempore floret, atque in uita uersatur, paulatim ita aucta ut ad summum peruenerit. Cuius quidem morum sanctitatis fieri participem ei contigit, qui in ipsius curriculo uestigia imprimit: illum autem, qui huius unguenti odorem secutus, optimo Iesu Christi odore perfundi. Vt enim, lampade una accensa, in reliquas omnes propinquas lucernas flamma deriuatur, neque tamen primus ignis imminuitur, etsi cum iis æqualiter adiungitur, qui ex illa luminis deriuatione elucent: ita huius uitæ grauitas ab eo, qui illam recte peregit, in eos deriuatur, qui proximi sunt. Verus est enim is prophetæ sermo: Qui cum san-

cto

cto & innocenti homine egregioque uersatur, talem unumquenque fieri. sin autẽ documenta quæris, quorum præsidio non licet ab optimo exemplo aberrare; facilis hæc est explicatio. nam si hominis uitam perspicis, quæ in medio mortis, & uitæ cursu sit: quod ue utrinq; est ad sapientiæ studium accommodatum, deligat, ut neque etiam, si mandatis audire parata est, accipiat id, quod morti minime expediat: neque in uiuendi statu propter cupiditatum humanarum uicissitudinem se toto pede stabilierit: sed in quibus carnis uita probatur, in his minus, quàm mortui agat: animataque uere sit actuosa, acriterque prompta ad uirtutis munera, ex quibus ii, qui spiritus amore ardent, cognoscuntur: ad hunc sane uirum uitæ tuæ disciplinam fac referas: hic tibi ad diuinæ uitæ modũ propositus sit, quasi stella aliqua, quæ perpetuo gubernatoribus elucet: huius & senectutem, & adolescentiam imitare: uel potius huius in adolescentia senectutem, contraque in decursa ætate illius adolescentiam imitari debes: neque enim eius animi uirtutem cursumque ingrauescente iam ætate tempus restinxit. neque enim huius adolescentia in iis rebus actuosa fuit, in quibus adolescentia quia uersatur, cognoscitur. sed in utraque illius ætate quædam fuit contrariarum rerũ tẽperatio, uel potius aliqua proprietatum permutatio, utpote cum ad bonum agendum acta ætate uis & natura in eo iuueniliter posset, florescente uero ætate ad prauas actiones minime ualeret. Sin autem illius ætatis amores inuestigas, tu uelim tibi proponas summum illum & feruentem diuinũ sapientiæ amorẽ, cui ab infantia illa addictus usque ad senectutẽ permansit. at si ad hunc minime contueri potes, quales

ii, qui

ii, qui infirmiore sunt oculorum obtutu ad aspiciendũ solem; in sanctorum illorum hominum intuere cœtum, qui ab eo institutus est, atque illos imitare, qui uitæ splendore illustres singularum ætatum hominibus ad imitandum propositi sunt. Hoc uitæ nostræ institutum præscripsit Deus. multi enim in his adolescentes in simplici temperantia consenuerunt, rationeque cum senectutem præripuerint, & moribus temporis cursum anteuerterint; hi solum sapientiæ amorem cognouerunt, neque aliquid a natura uarie acceperunt. In omnibus enim caro aduersus spiritum concupiscit. Sed quoniam recte eum audierunt, qui recte dixit: Vitæ lignũ quoddam temperantiam esse iis, qui in illius studium incumbunt: hoc ligno, quasi naui aliqua, illi fluctuosum adolescentiæ mare prætereuecti, ad portum diuinæ uoluntatis appulerunt: iamque animo tranquillo sunt, otioso, atque ab omnibus fluctibus remoto: hacque felici nauigatione illi beatissimi quidem, quoniam cum in optima spe, quasi in tutissimo aliquo portu, anchoris iactis res suas constituerint, ab omni fluctuum perturbatione longe positi secure quiescunt: suæque uitæ lumen sequentibus tanquã aliquas cælestis splendoris flammas protendunt. Igitur habemus, quò nos cum respexerimus, tentationum fluctuationes tuto pertransibimus. Quid curiose a me quæris, an ii, qui hæc ipsa animaduerterunt, aliquãdo superati sint? idque propterea ignoras, quasi res hæc difficilis sit. Contuere ad eum, qui perfectus est: fortique ac fidenti animo te optimæ huic nauigationi, gubernatore Christo, spiritus sancti afflatu, temperantiæ nauigio uectus, cõmitte. Neque enim qui mare nauigant, mercaturamque mari exercent, hi

ab

ab instituto spei cursu desistunt, naufragio deterriti, quod quispiam fecerit: sed bona sua spe ipsi excitati ad perfecti muneris finem festinant. An non maxime omnium absurdum esset; qui in errorem incidat in exquisitissima uiuendi ratione, improbum eum putare; qui uero in omni uita in uitiis consenescit, opinari eum melius consulere? Si enim graue est semel peccatum admittere, proptereaq; tutissimum esse statuis, sublimius aliquod institutum non aggredi: quanto difficilius est, si quis uitæ studium in peccato adhibeat; eamq; ob causam puriorem uitam omnino non experiatur? Quo modo qui ita uiuit, & qui in peccato ualet, audiet eum qui & crucifixus, & peccato mortuus est? Quo modo qui neque mundo crucifixus est, neque carnem afflixit, illi obediet, qui se sequi iubet, & crucē corpore, quasi de hoste trophæum aliquod tollere? Quo modo Paulo, qui te his uerbis adhortatur; Exhibe corpus tuum, hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, obtemperas, qui huius sæculi habitum induis? qui neque mētis tuæ renouatione immutatus, neque nouam huius uitæ uiā ingressus ueteris hominis uitæ institutum persequeris? Quo modo Dei sacerdotio fungeris, qui ad hoc ipsum, ut munus offerres, unctus es? munus sane non omnino alienum, neque suppositum ex iis, quæ tibi extrinsecus eueniunt; sed re uera tuum, quod est, homo tuus interior, qui tanquam agnus innocens, & perfectus esse debet, ab omniq; macula, ac a sordibus remotus. Quo modo hæc ipsa Deo offeres, qui legi non obtemperas prohibenti, ne sacra impurus faciat? Ac si Deum tibi appetere expetis, quid causæ est, cur Mosem non audias, qui populo edicit, ut a nuptiis purus sit, quo

Dei

Dei aſpectum cóprehendat? ſin exigua hæc tibi uidentur: cum Chriſto ſimul crucifixum eſſe, ſe ipſum hoſtiã Deo exhibere, ſacerdotem fieri altiſſimi, magnoq; illo Dei ſplendore dignum ſe haberi; quæ altiora nos tibi commentabimur? num parua gloria tibi ex his rebus accedit, quòd ſimul cum eo crucifixus, ſimul uiuas, ſimul gloria tu orneris, & una ſis regnaturus? ex eo autem, quòd ſe ipſum Deo quis exhibuit, ab humana natura dignitateque licet in Angelicam commutari. ita enim Daniel, Millies mille aſtiterunt ei. qui autẽ eſt ab eo acceptus, qui uerum ſacrificium eſt, ſummoque ſacerdotum principi ſe ipſum conſtituit; manet omnino & ipſe ſacerdos in æternum; nec a morte in ſempiternum permanere prohibetur. Illius uero, qui dignum ſe Deum uidere putauit, non aliquis alius fructus eſt, quàm hoc ipſum, nempe quòd Deum uidere dignus habitus eſt. Omnis enim ſpei ſumma, omnis cupiditatis perfectio, omnis & beneficentiæ, & promiſſi diuini, & ineffabilium bonorum; quæ neque ſenſu, neque cognitione percipi poſſe credita ſunt, finis hic eſt atque caput. hoc Moſes expetiuit, hoc multi prophetæ, hoc & reges uidere cupierunt. ſoli uere hi digni putantur, qui corde puri, qui ob hoc ipſum beati ſunt & habentur, quoniam ipſi Deum uidebunt. ex quibus te unum fieri uolumus, qui cum Chriſto una crucifixus, te purum ſacerdotem Deo exhibeas: qui ue omni pura integritate ſacrificium purũ factus, caſtitatis ipſius præſidio te ad aduẽtũ Domini pares, ut tu quoque puro corde Deũ aſpiciás, ut promiſſio nobis facta eſt a Deo, ſeruato req; noſtro Ieſu Chriſto, cum quo gloria omnipotenti Deo, una cũ Spiritu ſancto in ſem piterna ſæcula. Amẽ.

FINIS.